

VYSOKÁ ŠKOLA KREATIVNÍ KOMUNIKACE
KATEDRA LITERÁRNÍ TVORBY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Hlad / Komparace populárních autorů fantasy

2022

Martin Slabý

V Š K K

VYSOKÁ ŠKOLA KREATIVNÍ KOMUNIKACE

Katedra literární tvorby

Vizuální a literární umění

Literární tvorba

**Hlad / Komparace populárních autorů
fantasy**

Praktická část: Hlad

Teoretická část: Komparace populárních autorů
fantasy

Autor: Martin Slabý

Vedoucí práce: MgA. Daniel Kubec

Rok odevzdání: 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité prameny a literaturu, ze kterých jsem čerpal. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely studia a výzkumu.

V Praze dne.....

Podpis autora:

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucímu mé práce MgA. Danielu Kubcovi, bez kterého bych ji nejspíš nikdy nedokončil, za veškerou pomoc a trpělivost na konzultacích. Dále bych také rád poděkoval PhDr. Antonínu Kudláčovi, Ph.D. za všechny jeho rady. Také bych moc rád poděkoval za podporu své rodině a blízkým.

Abstrakt/Klíčová slova

Praktická část mé práce je povídka s názvem *Hlad*, vypráví příběh skupiny harpyje. Tyto neobvyklé hrdinky se pohybují ve fantasy světě, ve válkou zničené zemi a snaží se hlavně přežít. Je zde však jeden problém, jsou výhradně masožravé. Aby unikly smrti hladem, a možná i jako pomstu lidem, kteří k nim bývají většinou nepřátelští, se rozhodnou zabít a sežrat několik vesničanů. Povídka je rozdělena do několika částí, které nejsou seřazeny chronologicky, významná část je věnovaná večerní rozmluvě u ohně, kdy starší harpyje vypráví té nejmladší své životní příběhy, ukazují, jaký mají harpyje v tomto světě život. Nabízí se otázka, dělá z nich vražda nutná pro vlastní přežití monstra?

Teoretická část má za úkol komparovat díla dvou autorů fantastické literatury, J. R. R. Tolkiena a Andrzeje Sapkowského, a ukázat, jak se žánr fantasy změnil. Hlavní otázka, kterou si práce klade, je: jak moc se fantasy literatura posunula od klasického autora k modernímu? J. R. R. Tolkien je považován za zakladatele žánru fantasy, Andrzej Sapkowski na Tolkiena v mnohém navazuje, ale také se vůči němu v mnohém vymezuje.

Klíčová slova

Praktická část: Harpyje; hlad; monstrum; morální dilema; rasismus; přežití; maso.

Teoretická část: J. R. R. Tolkien; Andrzej Sapkowski; fantasy; komparace; drak; magie; pohádky.

Abstract/Keywords

The practical part of my work is a short story named *Hunger*, it tells the story of a group of harpies. These unusual heroines are living in a fantasy world, in a war-torn country and their main goal is survival. However, there is one problem, they are exclusively carnivorous. In order to escape death by starvation, and perhaps a bit of revenge for people who are usually hostile to them, they decide to kill and eat people. The short story is divided into several parts, which are not arranged chronologically, a significant part is devoted to evening talk by the fire, the members of the group tell the youngest of their life stories, they show what is life like for harpies in this world. The question arises, does murder, necessary for survival, make them monsters?

The theoretical part aims to compare two authors of fantasy fiction, J. R. R. Tolkien and Andrzej Sapkowski, and to show how the fantasy genre has changed. The main question that the work raises is: how much fantasy literature has moved from a classical author to a modern one? J. R. R. Tolkien is considered to be the founder of the fantasy genre, Andrzej Sapkowski follows Tolkien in many ways, but he also distinguishes himself from him in many other ways.

Keywords

Practical part: Harpy; hunger; monster; moral dilemma; racism; survival; meat.

Theoretical part: J. R. R. Tolkien; Andrzej Sapkowski; fantasy; comparison; dragon; magic; fairy tales.

Obsah

Praktická část: Hlad	8
Teoretická část: Komparace populárních autorů fantasy	30
1 Úvod	31
2 Fantasy	33
3 Fikční světy	35
4 Tolkien	37
4.1 Tolkienova Středozem	37
4.2 Tolkienovy rasy	40
4.3 Tolkienovy hrdinové	41
4.4 Tolkienův konflikt	42
5 Sapkowski	43
5.1 Sapkovského fikční svět	43
5.1.1 Sapkovského monstra (Drak)	43
5.1.2 Magie	47
5.2 Inspirace pohádkami	49
5.3 Kdo je hrdina a kdo monstrum?	51
5.4 Zobrazení ras a rasismu v Sapkovského díle	53
5.5 Sapkovského konflikt (Morální dilema)	56
5.6 Sapkovského využití citátů	58
6 Závěr	60
7 Bibliografie	61

Praktická část: Hlad

V sadě začalo pomalu svítat. Sluneční paprsky dopadaly na zelené listy i rudé plody ovocných stromů. Zatím byl klid. Z nedalekého stavení se k ovocným stromům blížily dvě postavy. Vysoký mladík a drobná dívka, takže velký proutěný koš, jenž nesly oba, byl dost šikmo nakloněn.

„Hospodář měl pravdu,“ řekl vysoký mladík při pohledu na ovoce. „Už jsou zralé.“

„Myslíš si, že bych si mohla pár vzít?“ zeptala se mladá děvečka. „Letos jsem ještě ovoce neměla.“

„Pochybuju, že bude pánovi pár kousků chybět, ale rychle, za chvíli je tady, musíme začít sbírat.“

Dívka utrhla ze stromu pár třešní a vložila si je do úst. Mladík udělal totéž, a hned na to začal házet třešně do koše. Děvečka však nebyla s prvním soustem příliš spokojená. Když házela ovoce do koše, občas nějakou třešň slupla. Oběma od koutků úst stékala červená šťáva.

„Chtěl jsem se tě zeptat, až budu hotoví, tak...“ řekl mladík rozpačitě.

„Až budu hotoví, tak bude noc, je tu tolik práce, nejen na stromech,“ odpověděla mu dívka. „Kéž by hospodář konečně sehnal pořádnou pomoc,“ pak se dívka na chvíli zarazila. „Ne ty, co posledně.“

Třešně chutnaly sladce, ale ty tmavší byly lepší, snažila se najít nějakou opravdu sladkou. Hledala a hledala, prohlížela si celý strom, zaklonila při tom hlavu. Koutkem oka zahlédla pohyb. Rychlý pohyb, připomínal stín, ale stín to nebyl. Mohl to být velký pták? Ne, to byla...

„Pozor!“ stačila ještě vykřiknout. Na ramena jí dopadly dravčí pařáty, připomínající spáry obřího orla. Ve stejnou chvíli jí ostří kamenného nože prořízlo hrdlo. Nemohla křičet, jen zachroptěla a zhroutila se.

Než mladík stačil zareagovat objevila se druhá harpyje, doted' dokonale skrytá ve větvích. Poslední, co zahlédl, byla tmavě hnědá orlí křídla a dlouhé rudé vlasy. Vrazila mu dlouhý nůž zezadu do krku. Tenhle byl ocelový, projel mu míchou a vyjel zepředu krkem. Nedokázal vydat ani hlásku a zhroutil se do trávy.

„Sakra, moc brzo Miro, měly jsme počkat, až tu budou všichni,“ řekla rudovlasá harpyje a vytáhla svůj dlouhý ocelový tesák. Otrhla krev o chlapcovu košili a zasunula si čepel za opasek. Pak protáhla křídla. Byla schovaná celkem dlouho a byla dost ztuhlá.

„Musela jsem,“ odpověděla jí starší harpyje s tmavými vlasy a tmavě šedým peřím. Křídla té zrzavé připomínala orla, téhle spíše sovu. „Ta chudinka si všimla Kayi, nejspíš by začala rvát. Vytáhla svůj nůž s kamennou čepelí a očistila ho o trávu.

„Kayo, Frigo, pojd'te dolů,“ zavelela zrzavá velitelka.

Dolů k zemi se z větví snesly další dvě harpyje. O něco větší blondýna s nejsvětlejším peřím ze všech. Poslední byla nejmenší, s havraními vlasy i peřím.

„Omlouvám se,“ pípla černovláska.

Blondýna neřekla nic, jen roztrhla oděv mladé dívky a začala svými čelistmi plnými ostrých zubů trhat její maso.

Harpyje se ve velkém podobaly lidským ženám, jen byly o něco menší a také od kolen dolů se jejich nohy měnily na ptáčí, ukončené silnými spáry. Na zádech měly velká silná křídla s peřím pestrých barev. Kvůli těm křídům se nemohly obléct normálně. To, co měly na sobě, vypadalo, jako by si to šily přímo na těle z různých kusů rozervané látky, a většinou to i tak bylo. A pak tu byl největší rozdíl. Jejich ústa, plná ostrých zubů, připomínala čelisti šelem. Když mluvily, tolik to nevyniklo, až při jídle. Harpyje byly výhradně masožravé.

„Co to... Co to, kurva, děláš?“ obořila se zrzka na blondýnu.

„Mám hlad, co asi,“ odvětila, aniž by přestala hltat maso. Po tvářích jí od koutků úst stékala rudá krev. „Za týden jsem snědla jen pár krys, hraboše a blbou veverku. Mám hlad, nech mě.“

„Ještě ne, musíme to dodělat, musíme dostat všechny, pak se najíme.“

„Má pravdu, Frigo,“ dodala ta starší. „Myslíš, že Yavera není hladová? Nebud' sobecká a pomoz nám dodělat... to, co musíme.“

„Fajn, fajn, ale na to se nešlo dívat, jak se tím cpou, zatím co my nemáme daleko k smrti hladem.“

„Co se rychle najíst a zmizet?“ zeptala se nejmladší černovláska.

„To nejde, Kayo,“ odpověděla jí velitelka. „Musíme zabít všechny a pak to tu spálit na popel. Nic z nich nesmí zůstat, jestli se přijde na to, že harpyje sežraly pár lidí, desítky z nás skončí ukřižované podél cest.“

„Chápu,“ řekla Kaya a znovu vyletěla do větví, aby se podívala směrem ke stavení. Jenže ji oslepilo právě vyšlé slunce. Střely z kuše si všimla až na poslední chvíli. Trhla sebou, takže místo srdce jí střela projela ramenem skrz naskrz. Vykřikla, zapotácěla se, pokusila se zachytit větve, ale neudržela se. Těsně nad zemí ji zachytila Yavera a rychle ji odtáhla do bezpečí za stromem.

Mira byla hned u ní, okamžitě začaly ošetřovat zraněnou přítelkyni. Mira měla v ruce utržený rukáv z čeledínovi košile. Kaya silně krvácela, její halena, která držela pohromadě jen díky snad stovce záplat, se zbarvila do ruda. Zmítala s sebou tak, že ji Yavera musela přidržovat, když se ji Mira snažila ošetřit. Obě se ji snažily utěšit. Byla na tom zle.

Další šipka dopadla, ale trefila jen dřevo. Vzápětí vyrazila blondatá Friga přímo proti stavení.

„Stůj, sakra, počkej na nás,“ zakřičela na ni velitelka. „Horká hlava zatracená, sakra.“

Farmář Graf vstal jako obvykle brzy. Jeho čeledín i děvečka byli už pryč, když si připravoval snídani. Ne, že by vyloženě spěchal, ale měl v plánu dokončit sběr třešní, než se setmí. Kdysi vlastnil velká pole, zahradu, několik sadů, a sloužilo u něj dvanáct sloužících. Válka mu vzala skoro všechno. Jeho žena zemřela, jeho synové sloužili čert ví kde, neměl ani ponětí, zda jsou vůbec naživu. Zůstával mu jediný čeledín a mladá děvečka. Ale i když mu toho z polí a sadů zbývalo méně než polovina, a o zvířata přišel úplně, i tak bylo práce víc, než mohli zvládnout. Čas od času musel najímat pomoc. Jenže v posledních týdnech byla o pomoc nouze, a i když někoho sehnal měl problém jim zaplatit. Královská armáda čas od času skoro všechno zabavila, a tak měl Graf občas problém sám přežít.

Když dojedl snídani, rozhodl se z okna podívat, jak jim to jde. Napadlo ho, zda mu opět ujídají třešně. Nevadilo mu, když ujídali, ale měli se ho vždy nejdřív zeptat. Rozhodl se jim vynadat, jestli ano.

Když vyšel ven, srdce mu málem vyskočilo z hrudi a uteklo někam za kopečky. Harpyje popravily jeho sloužící tak rychle, že nešlo nic dělat. Okamžitě zmizel zpět v chalupě. Ze stěny sundal kuši i toulec se střelami. Válka ho naučila opatrnosti. Za mlada občas chodil na lov do lesů, takže střílet uměl, nikdy ale nestřílel na nikoho, kdo se ho snažil zabít. Ruce se mu třásly. Přesto první harpyji trefil téměř dokonale.

„Do hajzlu, asi jsem udělal velkou chybu, měl jsem je brát vážně.“

II

O den dříve.

„To si ze mě děláte srandu?“ Yavera si nebyla jistá, kdy ji naposledy někdo takhle naštvál. „Měli jsme dohodu, že vám vyhubíme krysy a jiné škůdce, pomůžem vám na polí, na což

nejsme vůbec stavěné, ale můžem si jen těžko vybírat. Za to jste nám slíbil dvacet poctivých mincí i nějaké maso, tak kde to je?“

„Mince potřebuji na nové osení, ty vám nemůžu dát. Ne teď, až něco prodám. Tedy pokud mi to náš milovaný král, nebo spíš jeho nenasytná armáda, opět nezabaví. Ta válka nás brzo zničí.“

„Nás ta válka taky zničila, dřív nás bylo ve skupině třicet, zbyla sotva polovina. Rozdělili jsme se a šli hledat práci. A to vám teda řeknu, já se sebou vyjebat nenechám, nejsem laciná děvka.“

„Já vážně nemám. Chtěl jsem vám nachytat ryby, jenže v řekách už žádné nejsou, snažil jsme se, opravdu, ale nesehnal jsem. Víím, že potřebujete maso. Dám vám místo něj zrna a brambory, prodáte to ve městě a maso si koupíte.“

„To asi těžko,“ pokračovala Yavera, snažila se zachovat klid, doufala, že se nějak dohodnou. Celá její skupina byla zesláblá, unavená a hladová. Zrna a brambory jim byly k ničemu, nemohly je jíst, něco takového nemohly strávit, riskovaly by život. Bylo to stejné, jako by jim dal kamení. Potřebovaly nutně maso nebo alespoň peníze. „Je to pro nás příliš těžké, nemáme koně ani vůz, unesem mnohem míň než lidé, to je cena za létání.“

„To mě moc mrzí, ale vezměte si alespoň něco.“

Yavera vážila slova, chtěla se vyhnout konfliktu, ale nemohla si dovolit nechat se odbýt. Co farmář netušil byl fakt, že Yaveřina mladší sestra před mnoha lety zemřela, když se z hladu pokusila sníst chléb. To, že jí teď nabízel zrna a brambory, v ní vyvolalo starou bolest a jen málokdo by se dokázal takto ovládat.

„Slíbil jste nám maso, nejsou ryby, fajn. Chápu. Ale my si nemůžem dovolit dělat tady zadarmo, měsíce jsme pořádně nejedly, alespoň, že jste tu měl ty krysy. Musíme si něco vydělat, musíte nám dát něco, co uneseme a má nějakou cenu.“

„Já vás nechci ošidit, ale opravdu nevím, co bych vám mohl dát.“

„Co třeba,“ Yavera se zhluboka nadechla, „váš prsten?“ Starý farmář sevřel ruku v pěst. Zakryl si jí druhou rukou, harpyji tak bylo jasné, že tudy cesta nepovede.

„Ten vám nedám, je to to jediné, co mi zbylo po ženě.“

„Dáte nám ty mince, nebo alespoň ten prsten, nebo...“

„Nemůžu!“

„Tak jste nás okradl.“

Chvíli oba mlčeli. Pak farmář promluvil.

„Mrzí mě to.“

„Ne, zatím vás to nemrzí,“ Yavera balancovala na hraně. Pohár její trpělivosti, který se naplňoval velmi dlouho, se naplnil dnes, v tento okamžik.

„Nebudu se ptát, jak to myslíte.“

„Já vám to řeknu i tak,“ aby si přidala na vážnosti roztáhla harpyje do široka křídla. Její stín připomínal sochy andělů zdobících katedrály. Yavera měla postoj anděla pomsty. „Já už toho mám akorát dost, co jste si myslel, když jste nás najal? Myslíte, že vám uvěřím tu historku s rybami? Musel jste vědět, že je nejspíš neseženete, musel jste vědět, že se odtud nepotáhneme s pytlí brambor, nejsme první harpyje, co jste potkal. Počítal jste s tím.“

„Já že jsem vás chtěl okrást?“

„Počítal jste, že se necháme odbýt. S lidmi byste takto nejednal, myslíte, že když žerem krysy, tak se k nám budete chovat jak ke zvířatům?“ položila ruku na rukojeť svého nože. „Co nedáte sám, můžem si vzít.“

„Pokud mě okradete, tak...“ dal si záležet odpovědi. „Tak si zajistím spravedlnost, přijdete o svá pěkná pířka.“

„Jak myslíte, ještě se uvidíme.“

Yavera vzlétla a dala ostatním znamení, ať letí za ní.

„Co je, co se stalo?“ ptala se jí Friga.“

„Nezaplatil, nemá maso a mincí je pro nás škoda.“

„Cože?“

„Klid, nevyšiluj, nebudeme tu tropit scény, na to nemáme sílu.“

„A to sebou necháme takhle vymrdat?“

„Ne, ale musíme to promyslet,“ řekla velitelka a zamířila k lesu. „Celý život jsem se snažila jednat slušně a co z toho mám?! Vezmeme si, co nám patří. Vrátime se tam.“

III

Seděly v kruhu na pařezech kolem ohně. Podařilo se jim chytit tři veverka, které opékaly. Mira si vedle sebe položila dlouhý klacek a několik kamenů. Chvíli je zkoumala, pak vzala úzký dlouhý kámen a také jeden kulatý, a začala je o sebe otloukat.

Trvalo velmi dlouho, než některá promluvila. Celou věčnost jen zíraly do ohně. Nakonec to byla nejmladší Kaya, která to nevydržela a prolomila ticho.

„Vy se tam chcete vrátit?“ řekla potichu. „Vy chcete krást?“

„Pochybuju, že tam je co ukrást, pár mincí a prsten těžko vyváží problémy, které by to způsobilo,“ odpověděla jí Yavera, nebylo pro ni lehké vyslovit nahlas to, co bylo všem kromě Kayi jasné. „Jestli máme přežít, musíme je zabít a vzít si jejich maso.“

„To nemůžeme!“ vykřikla nejmladší harpyje. „To přece nemůžeme udělat.“

„Nemůžeme, musíme.“ odpověděla jí Mira. „Nic jiného nám nezbyvá. To proto je vůdkyně Yavera, ne já, nebojí se udělat těžká rozhodnutí.“

„Musíme,“ zopakovala Yavera. Stáhla z ohně jednu veverka a podala polovinu Kaye, Mira a Friga si vzali svůj díl. „Jinak pochcípáme hlady.“

„To neuděláte, nejste přece...“ Kaya se podívala do země. „Monstra.“

„Ne větší než oni,“ řekla Friga mezitím, co ukusovala maso, kterého na kostech moc nebylo. „Oni by nás nechali klidně umřít a je jim to u prdele. Proč by nám jich mělo být líto.“

„A nemůžem to zkusit jinde?“ zeptala se znovu nejmladší.

„Kde jako? Jsme zesláblé, hladové, unavené, tohle nás nezasytí. Další práci nevládneme, jestli tohle nemá být naše poslední jídlo, musíme něco udělat.“

Nastalo dlouhé ticho. Ozývaly se pouze zvuky harpyjích zubů trhajících maso a drtících kosti. Friga, která ohlodala kosti dohola, pak jednu po druhé rozdrtila mezi zuby, a to velmi málo, co nedokázala pozřít, zahodila do ohně. Roztáhla křídla, jedno si ohnula dopředu, a začala si upravovat peří. Mira také dojedla a vrátila se ke svým kamenům. Kaya se nevěřícně dívala na Yaveru, která se snažila vyhnout jejímu pohledu.

„Já nemůžu, já prostě nemůžu jíst lidi,“ řekla Kaya.

„Dost,“ ukončila to Yavera. „Jdem si lehnout, moc času nezbyvá, musíme si odpočinout.“

Když se Kaya nedívala, kývla na zbylé dvě.

Kaya spát nemohla, Yavera si lehla na bok, složila křídla a zabalila se do deky, jež byly jedním z mála majetku, co měly. Friga se usadila na větvi, deku si přes sebe přehodila tak, že pod ní nebyla vidět, spíš to vypadalo, jako by někdo do větví naházet divnou kouli z hadrů. Mira pořád seděla u ohně a dokončovala svůj kamenný nůž. Kaya se posadila vedle ní.

„Myslela to Yavera vážně?“ zeptala se, i když odpověď znala.

„Musíš pochopit jednu věc, je moc důležitá,“ řekla jí nejstarší harpyje. „Člověk zabije člověka pro mnohem méně, než že mu hrozí smrt hladem, a není nazván nestvůrou.“

„Já vím, ale...“

„Víš málo, Kayo, jsme na tomhle světě o dost déle než ty. Poslouchej...“

O patnáct let dříve.

Mira skoro nedýchala. Držela se pevně střechy hradní věže. Čekala, až stráž bude přímo pod ní. Upustila svůj nůž kolmo dolů. Byla dost vysoko na to, aby pevná úzká čepel prošla dostatečně hluboko skrz helmu a rychle usmrtila. Spustila se dolů a dopadla druhému strážnému na ramena. Neměl šanci zareagovat, než dopadli na zem, podřízla mu krk. Podívala se na druhý konec ochozu. Jeden strážný tam ležel na břiše a z jeho přilby trčela rukojeť nože téměř stejného, jako byl ten její. Další ležel kousek dál, s krkem roztrženým od zubů její společnice.

„Do háje, Dario,“ řekla Mira dost nahlas, aby jí slyšela, ale zároveň tak, aby to neslyšel nikdo jiný. „Kolikrát ti mám říkat, ať používáš nůž.“

„Aby ses...“ odpověděla její blondatá společnice. „Radši mi pomoz s tím provazem.“ Daria měla tmavá černá křídla a dlouhé blondaté vlasy. Celkem neobvyklá kombinace. Přezdívalo se jí zlatá vrána, Mira se svým šedým peřím připomínala spíš sovu, ale nikdy na ni nežárlila.

Přehodily provaz dolů z hradeb. Hádala, že mají pár minut, než rytíři vylezou nahoru. Byla to slušná výška.

„Jak to můžou vůbec v těch zbrojích vylézt?“ zeptala se Daria.

„Nevím, nikdy jsem to na sobě neměla,“ odpověděla Mira. „Je mi to jedno, náš úkol je zneškodnit stráž a spustit lano. Zbytek je na nich.“

„Tohle je naše poslední akce.“

„Así jo, válka je u konce.“

„Je to zvláštní,“ zasmála se Daria. „Lidská válka ukončená díky usilovné práci speciálních jednotek harpyjí. Kdo by si to před lety pomyslel.“

„Já jsem hlavně ráda, že je to za námi, polovina se nás konce nedožila, nevím, jestli to stálo za to,“ Mira byla pořád nervózní. Nechtěla polevit v ostražitosti. Nesmělo se to pokazit.

„Co uděláš až bude konec?“

„Co myslíš?“ Mira se natáhla ke svojí společnici, přitáhla si jí blíž a políbila ji. „S tím, co nám budou platit, se můžem usadit. Chci být s tebou. Kdekoli.“

„Budem spolu do konce života. Budem vzpomínat na... Pozor.“

Mira nikdy nepřišla na to, odkud to přiletělo. Po zbytek života se ale nedokázala zbavit té vzpomínky, kdy ji její přítelkyně odstrčila a šíp ji těsně minul. Dariu však další trefil do

krku a proletěl naskrz. V dalším okamžiku se na hradby vyšplhal první rytíř. Mira si z té bitvy nepamatovala nic než to, jak jí její láska umírala v náručí.

„Velitelka Miriana se hlásí, pane,“ řekla hrdě a poklekla před baronem. Ostatní velitelé stáli v pozoru, jen harpyje musely klečct. „Jsem připravena podat hlášení.“

„Netřeba,“ řekl baron a dal jí gestem povel pohov. „Co potřebuji, vím. Válka je u konce, vaše jednotky se o to přičinily, pomohly jste nám. Je však na čase, aby harpyje opustily řady královské armády. Budete vyplaceny, ale musíte opustit zemi.“

„Ale pane, slíbili jste nám doživotní výsluhy, většina do toho šla jen proto, že je služba měla zajistit. Teď nás vyháníte?“

„Jednotky harpyjí v naší armádě nikdy oficiálně neexistovaly, dostanete slušně zapláceno, ale musíte zmizet.“

„Při vši úctě, my riskovaly mnohem víc než vojáci, nemůžeme nosit brnění. Většina z nás nepřežila, věděly jsme to. Šly jsme do toho kvůli slibu, že se o nás potom postaráte.“

„Oficiálně jsme vám nic neslíbili a nic vám nedlužíme. Neoficiálně máte pravdu, ale já s tím opravdu nic neudělám. Válka nás vyčerpala a musíme šetřit. Máte moje slovo, že vám zaplatíme, jak nejlépe to půjde. Věřte mi.“

Kdo věří někomu, kdo právě přiznal, že ho podvedl?

Dva roky poté.

Mira seděla na střeše nějakého skladiště. Naproti ní stálo deset křížů. Na každém ukřižovaná harpyje. Většina z nich měla vytrhaná všechna pera, šaty roztrhané, kosti zlámané, často odhalené. Byly dost od krve, nespíš je mučili, než je na kříž přibili zaživa.

Většinu z nich znala, její spolubojovnice. Popraveny byly za vraždy, loupení, rabování. Prostě za to, co po nich chtěli za války, jenže dnes to po nich nikdo nechtěl. Dnes to musely dělat, protože neznaly jiný způsob, jak přežít. Co měly dělat, když se o ně nikdo nepostaral. Mira si spočítala, že mince, co má ve svém měšci, vydrží možná na týden. To zbylo z toho, co jí vyplatili. A to měla štěstí. Že by jim vyplatili i za jejich sestry, které padly? Ani náhodou. Zřejmě se domnívali, že by bylo vůbec nejlepší, kdyby se žádná z nich nedožila konce války.

Současnost

Mira domluvila a nastalo ticho. Mladá harpyje pozorně naslouchala každému slovu.

„Není to tak, že bych nenáviděla všechny lidi,“ dodala po chvíli. „Znala jsem spoustu takových, co mě neměli za podřadnou. Lidi, co se mnou jednali slušně. Dost na to, abych je bránila před harpyjemi, co by je chtěly sežrat. Ale takových je málo.“

„Našla sis potom někoho?“ zeptala se Kaya. „Myslím po Darie?“

Mira jen smutně zavrtěla hlavou.

„Zabíjela jsem lidi pro zlato a bylo to v pořádku, proč bych měla být monstrem, když je zabiju, abych nakrmila svoje přátele, zachránila je před vyhladověním?“

„Nejsi monstrem, ale já nevím, jestli to dokážu.“ Kaya si utřela slzy. „Nejsem tak silná jako ty.“

„Nemusíš, zvládnem to. Ale měla bys jít s námi.“ Mira si zkoušela svůj nůž. Přesekla s ním pár větviček, očividně byla spokojena.

„Už si vážně musím jít lehnout, dobrou noc, Kayo a neponocuj moc dlouho.“

„Tady se nedá spát,“ ozvala se Friga. Kaya zůstala sedět u uhasínajícího ohně, Friga si sedla vedle ní a Mira se natáhla o kus dál.

„Dnes asi neusnu,“ Kaye se třásl hlas. Třásla se celá. Friga ji objala. Překvapila ji, obvykle taková nebyla. Friga byla silná, byla fyzicky nejsilnější. Mira s Yaverou byly silné trochu jinak. Všechny byli silné, kromě ní.

„Neboj se, maličká, ať to zítra dopadne jakkoli, ty se nebudeš muset za nic stydět, ani se ničeho bát. Postaráme se o tebe.“

„Kolik lidí jsi... už zabila?“ Kayu samotnou zarazilo, proč se jí ptá zrovna na tohle.

„Nevím,“ odpověděla jí blondýna. „Bylo jich hodně. Na některé nejsem pyšná.“

„Řekni mi taky něco, prosím.“

„Dobře maličká, tak poslouchej...“

O deset let dříve

Friga seděla ve větvích, jen se dívala na oblohu a sledovala mraky. Bylo těsně po jejích čtrnáctých narozeninách. Věděla, co už jí brzy čeká, nechtělo se jí do toho.

„Hej, co tam zas děláš?“ ozval se hlas jejich velitelky. Garoda, silná harpyje s tak rudým peřím, že to Friga v životě neviděla, vyletěla vzhůru a usadila se na větev kus od ní.

„Prý jsi dnes v noci krvácela?“

„Ano... já...“

„Fajn, je z tebe skoro ženská,“ Garoda se usmála a kývla na ni. „Skoro.“

„Já nevím, jestli se na to cítím,“ váhala Friga. „Nejsem připravená.“

„Tak to koukej být, bude to dneska, jsi na řadě.“

„Cože, už dneska?“

„Jo, za chvíli vyrážíme.“

Asi o hodinu později vyčkávalo tucet harpyjí v korunách stromů, hlídaly cestu. Friga se bála, byla nejmladší, tohle bude pro ni poprvé. To, že to několikrát viděla, jí moc nepomáhalo, spíš to bylo horší. Nečekaly déle než hodinu, ale jí to připadalo jako celé dny.

Na cestě se objevil mladý muž, který se zřejmě vracel z trhu v nedaleké vesnici. Přes rameno nesl pytel. Friga se na něj nemohla dívat, její část chtěla zařvat a varovat ho, ale to by nemělo smysl. Život mu zachránit nemohla.

Byl už skoro u nich. Člověk se málokdy podívá nahoru. Garoda dala povel. Neměl šanci. Friga ztuhla. Nebylo to poprvé, kdy byla u přepadení, jedla lidské maso více než jednou. Už i zabíjela, chybělo jen to, co se po ní chtělo dnes.

„Tak co tam zase děláš, pojď dolů, mládě,“ zařvala na ní jedna z jejích společnic.

Friga dopadla na zem. Pohlédla na nešťastníka, na kterém sedělo pět harpyjí. Dvě na rukou, dvě na nohou, jedna mu držela hlavu. Garoda klečela u něj a ostatní se přehrabovaly v jeho pytli, nebo zpovzdálí přihlížely. Chtěl křičet, ale ta, co mu držela hlavu, ho umlčela. Zřejmě čekal, že se do něj hned pustí, ale ještě nepřišel čas, nejdřív měly v plánu něco jiného. Garoda mu roztrhla kalhoty, pak se sklonila nad jeho rozkrokem. Ostatní se smály. Daly Frize najevo, ať jde blíž.

„Je připraven, tak pojď,“ vyzvala jí Garoda. „A vy slepice se jí nesmějte, každá to někdy dělala poprvý.“

Friga se zhluboka nadechla a udělala, co se po ní chtělo. Ten den se z ní stala žena. Vlastně to bylo lepší, než čekala. Když skončila, Garoda ji odtáhla, aby se nemusela dívat, jak ho ostatní roztrhaly. Harpyje by měla muže znásilnit, nebo sežrat, ale nikdy ne obojí. Byly příšery? Možná, ale ne zvířata.

Několik měsíců poté.

Friga klečela na chladné zemi, tekla jí krev z nosu, ruce měla svázané za zády. Jedna silná ruka držela její křídla, druhá ji držela za vlasy. Všechny ostatní z její skupiny na tom byly stejně, klečely v půlkruhu s vojáky za zády. Dostali je.

„Dejte si pozor, ať vás nekousnou,“ uslyšela hlas odněkud zprava, chtěla otočit hlavu, ale silná ruka jí to nedovolila. „Můžou vám ukousnout prsty i přes rukavici, když se budou mrskat, zlomte jim křídla.“ Zafungovalo to, bylo jasné, že žádná se mrskat nebude.

„Kolik jich je?“ uslyšela ženský hlas.

„Tucet, asi,“ odpověděl ten první. „Jedna zemřela při zátahu. Popravdě jsem čekal, že to bude spíš polovina, teď se s nimi musíme srát.“

Uviděla tu ženu, byla v dlouhém světlém hábitu s kapucí přes hlavu. Z pod kapuce jí vykukoval černý cop. Na krku měla železný řetěz, na kterém se houpal symbol slunce. Kněžka. Přecházela od jedné harpyje k druhé, každé položila ruku na hlavu a něco zašeptala. Poslední požehnání před popravou. Když dala ruku pryč a odstoupila, přistoupil vysoký muž v plátovém kabátci, s královským erbem na hrudi. Probodával harpyje mečem. Jednu po druhé.

Friga netušila, jak se to stalo, probudil jí řev a rány, než se stačila rozkoukat dostala ránu do hlavy. Probrala se až takhle. Kéž by se neprobrala vůbec a nemusela se na to dívat. Nejhorší bylo, že byla na řadě až jako poslední. Garodu neviděla. Dávalo to smysl, ta se bránila až do konce.

Trvalo to jen pár minut, ale byly to nejhorší minuty jejího života. Nedalo se na to dívat. Po tvářích jí stékaly slzy, nechtěla zemřít. Bála se. Ale nemohla nic. Kněžka už byla u ní, všimla si, že má tmavě fialové oči. Položila jí ruku na hlavu, ale při požehnání se zarazila.

„Kolik ti je?“ zeptala se.

„Čtrnáct, čtrnáct a něco,“ Friga pochybovala, že jí to pomůže, spíš nechtěla naštvat vojáka za ní. Pomohlo.

„Tuhle popravít nemůžete,“ konstatovala kněžka.

„Jak jako nemůžu?“ odpověděl důstojník. „Přepadávala, vraždila a nechávala za sebou lidské kosti. Rozhodně ji popravím.“

„Podle nových zákonů, nelze popravít nikoho, kdo nedosáhl patnácti let.“

„Ten nový zákon je nesmysl,“ rozčílil se muž. „Víte kolik jsem viděl čtrnáctiletých vrahů?“

„Ten zákon je díkybohu platný, navíc je tu i jiný důvod,“ kněžka si klekla a sáhla Frize na břicho. „Je těhotná, zabil byste tak i nenarozené dítě, které je naprosto nevinné.“

Když byla u ní blízko, všimla si Friga jejích uší. Elfka. Dávalo to smysl, kdo jiný by se zastal harpyje, napadlo ji.

„Hergot, ženská, jděte od ní,“ řekl a chytil jí za rameno, aby ji odtáhl. „Nevíte, co ji napadne, může vás kousnout.“

„Pochybuji.“

„Nemáte ponětí, co tyhle mrchy dokážou, mají na svědomí moji rodinu.“

„I kdyby přímo tahle byla u zabití vaší rodiny, což si nemyslím, vyjde to nastejno, je pod mou ochranou. Má přijmout trest za své hříchy, určitě. Ale nesmíte jí nic udělat, minimálně dokud neporodí.“

„Aby porodila další lidožroutku? Blbost. O důvod víc ji zabít. Ustupte.“

„Neustoupím, a jestli na ni sáhnete, bude to, jako byste zaútočil na řád.“

Chvíli se dívali navzájem od očí, on pak sklopil hlavu, očistil svůj meč, zasunul ho do pochvy a odešel.

„Děkuji,“ pípá Friga.

„Neděkuj mi,“ odpověděla jí kněžka. „Za to, co jste dělaly, neseš svou část viny a zaplatíš, můžu ti jen slíbit, že se o tvé dítě postaráme.“

Současnost

„Můžeš mi vysvětlit, proč mi proboha vyprávíš tohle?“ divila se Kaya.

„Abys ocenila to, co Yavera dělá,“ řekla Friga a odtáhla se od ní. „Že nejsi ve skupině s někým jako Garoda, tu by ani nenapadlo pracovat, když mohla přepadávat u cest.“

„Jak ses k ní dostala?“

„Byla moje teta, ségra mojí mámy, v podstatě mě vychovala.“

„A co se stalo s tvou dcerou? Proč jsi o ní nikdy nemluvila?“

„Nevím,“ pokrčila rameny blondýna. „Zavřeli mě, dokud jsem neprodila, ani nevím, jestli přežila, nikdy jsem mladou neviděla.“ Pravda byla, že se harpyje o svoje dcery nestaraly zdaleka tolik jako lidské ženy, o mladé se starala celá skupina. Když mladá harpyje dospěla a stala se členkou skupiny, neměla většinou k matce blíž než k ostatním. Pokud byla šance, že by se o dceru postaral někdo jiný, většina harpyjí tu možnost využila.

„Pak mě poslali do pracovního tábora. Chcípla bych tam, kdyby mě Yavera a Mira nevyplatily.“

„Tys je znala?“

„Ne, ale Mira znala moji matku, sloužila s ní v armádě.“

„Mrzí mě to, já... já nevím, asi se stydím, že jsem měla oproti vám dost šťastný život, hlavně díky vám. Ty poslední tři roky, co jsem s vámi, byly moje nejlepší.“

„To jsem ráda,“ usmála se Friga, když se na ni znovu otočila. „Víš to, co jsme ti já a Mira povídaly, to není jen kvůli zítřku, je to naše verze toho, co udělala Garoda pro mě, je na čase, abys dospěla, maličká.“

„Tím, že sežeru lidi?“

„Tím, že uděláš, co bude třeba, maličká, tím, že se postaráš o svoje společnice. Od té doby, co jsme s Yaverou, jsem žádného člověka nezavraždila. Doufala jsem, že nebudu už nikdy muset, ale pro vás to klidně udělám. Nejsem jako moje teta, ale to neznamena, že sebou nechám vyjebat.“

Na to Kaya neodpověděla, ale Friga věděla dobře, že rozumí. Šla si lehnout.

Yavera nespala, celou dobu je poslouchala a věděla, že je rada na ní. Když si Friga lehla, tiše jí poděkovala a posadila se vedle Kayi. Ta byla tak zamyšlená, že si jí ani nevšimla.

„Je v pořádku, že se bojíš,“ řekla jí.

„Bojím se o vás, nechci, aby vás popravili, toho se už asi bojím víc, než že budu muset zabít.“

„To se může stát, ale je to lepší, než chcípnout hlady. Už se o tom bavíme dost dlouho, je to pořád dokola, myslím, že to chápeš, ne?“

„Ty mi nic vyprávět nebudeš?“

„No tak dobře, tak poslouvej...“

O dvanáct let dříve.

Yavera se nestíhala otáčet. I když to nedělala poprvé, pořádně se vařit ještě nenaučila, a protože nemohla ochutnat tu zeleninu, co se jí dělala v hrnci, neměla ani ponětí, jestli to dělá dobře. Ale bylo jí to jedno. Všechno jí bylo jedno, byl jen on. Nedokázala pochopit, proč se kvůli ní všeho vzdal a odstěhoval se s ní na samotu, poblíž malé vesnice na konci světa. Bylo to jako sen, všechno, co kdy v životě chtěla. Pak hrnec začal bublat a jí bylo jasné, že takhle to vypadat nemá. Snažila se to zachránit, jenže se opařila. Vylétla ven z chalupy a pospíchala ke studni, aby se schladila. Ne že by Yavera byla nešikovná, spíš to bylo tím, že na takový život nebyly harpyje příliš stavěné. Jí to bylo jedno.

„Yani, jsi v pořádku?“ Byl to on, vracel se z lovu a jako vždycky, na rozdíl od ní, on uspěl. Nesl přes rameno uloveného srnce.

„Nejsem si jistá, ruka je v pohodě, ale nevím, co tvůj oběd,“ řekla a sklopila zrak. On se jen usmál a vešel dovnitř. Netušila, jak to udělal, ale nějak to jídlo zachránil. O co víc ho milovala, o to víc byla naštvaná na sebe.

„Miluju tě, Ricarde, mám pocit, že ti to neříkám dost často,“ řekla mu, když prostřel stůl, sobě nandal z hrnce a jí ukrojil kus toho srnčího, co ulovil. Měla celkem ráda syrové, ale kvůli němu si to opekla. Věděla, že člověkem se nestane, ale chtěla být tou nejlepší ženou, jakou, mohla být.

„Taky tě miluji, Yani,“ byl jediný, kdo jí tak kdy říkal.

Po jídle učil Ricard svou lásku číst. Nejprve jí to moc nebavilo, byla daleko raději, když on četl jí, ale uznala, že by se to měla taky naučit.

Pak se posadil na postel a ona se položila na bok, dala mu hlavu do klína. Jemně hladil její křídla. Normálně by nikdy nenechala harpyje nikoho sáhnou na své peří. Nikdy. Jemu to dovolila kdykoli. Byla proti němu drobná, dokázal jí jednou rukou celou obejmout.

„Jak dlouho nám tohle vydrží?“ zeptala se ho.

„Tak dlouho, jak budeme chtít,“ odpověděl. „A já chci do konce života.“

„Chtěla bych tomu věřit, jsi to nejlepší, co mě kdy mohlo potkat, ale občas se bojím, že by ses měl daleko líp, kdybys mě nepotkal. Asi ti nikdy nebudu dobrou manželkou.“

„To neříkej, miluji tě.“

„Jsi do mě zamilovaný, ale co až to přejde, až ti dojde, o co jsi kvůli mně přišel...“

Nenechal ji mluvit dál. Začal ji jemně hladit, věděl, jak na ni. Vzdychala, nejdřív slabě, potom čím dál hlasitěji, poddala se mu. Byli zrovna v nejlepším, když najednou vstal a šel k oknu.

„A do háje,“ oznámil. Podívala se taky z okna a uviděla příjíždějícího jezdce. Nebylo z dálky poznat, kdo to je, ale dalo se to tušit.

„Zůstaň uvnitř, Yani, vyřídím to, nevylézeš, dokud nebude po všem.“

Nesouhlasila, ale raději se s ním nehádala. Zůstala skryta za oknem, aby viděla ven, ale jí vidět nebylo. Vyšel ven a chvíli čekal. Postava na koni byla žena, i když spíš oblečená jako muž chystající se na lov. Když byla asi na deset kroků, sesedla.

„Jak jsi mě tu našla?“ zeptal se jí.

„To svoji sestru ani nepozdravíš?“ odpověděla mu otázkou. „Snad sis nemyslel, že se budeš skrývat do smrti. Mimochodem, kde ji máš?“

„Ji z toho vynech,“ řekl a postavil se tak, aby dal najevo, že přes něj neprojde. „Je to mezi námi, vyříkáme si to a ty zas odjedeš.“

„Tomu snad sám nemůžeš věřit. Jí se to taky týká a já rozhodně bez tebe neodjedu. Už to trvá moc dlouho, rodina už to nemůže tolerovat.“

„Je to můj život, vám do toho nic není, od rodiny nic nechci.“

„Jenže takhle to nefunguje, tvoje rodina trpí tím, co jsi udělal,“ řekla a udělala krok k němu. Bylo vidět, že má co dělat, aby se držela zpátky.

„Jestli nemůžete snést to, že jsem si vzal harpyji, tak máte asi smůlu,“ řekl a dal jí gestem najevo, ať už dál nechodí.

„Nejde jen o to, co si myslíme my. Většina rodiny, včetně mě, je toho názoru, že jestli se ti líbí, měj si ji klidně jako milenkou, ale jako manželka je nemyslitelná. Nic proti vkusu, ale proboha, když už máš exotické choutky, to sis nemohl najít elfku?“ udělala další krok vpřed. „Ale to, že jsi utekl s harpyjí, náš rod poškodilo, otec se bojí, že nenajde dědice, a naši spojenci se k nám staví zády.“

„Otcí řekni, ať jmenuje dědicem tebe, nebo Kyla,“ odpověděl a udělal krok směrem k ní. „Se spojenci vám nepomůžu, politika mě nikdy nezajímala.“

„Hergot, Ricarde, to nemyslíš vážně,“ řekla rozpřáhla ruce. „Tebe ta mrcha tak očarovala, že ztrácíš rozum. Mě otec dědičkou nejmenuje, jsem žena a můj muž budižkničemu. A Kyle je mladý a jen by se bavil, flákal a rozhazoval otcovy peníze. Jestli se nevrátíš, může to být konec našeho rodu.“

„Je to moje žena,“ stál si na svém. „Vrátím se jen s ní.“

„Tenhle rozhovor opravdu nikam nevede, asi mě za to budeš nesnášet, ale pro rodinu to udělám.“

„Co chceš dělat Valerie?“ zeptal se, i když tušil. Znal svoji sestru.

„Hej, ty zrzavá, zapomněla jsme tvoje jméno, vylez,“ zařvala tak, že ji musela slyšet. Ricard doufal, že zůstane skryta. Mýlil se.

„Jmenuji se Yavera,“ řekla, když lezla skrz okno. Raději vylétla na střechu, nechtěla se k ní moc přibližovat. Ale pak se stalo něco, co nečekali, Valerie padla na kolena.

„Já upřímně věřím, že mého bratra miluješ, a on tebe asi taky. Ale on je zaslepený a nechápe to. Tak prosím tebe. Opusť ho, my ho potřebujeme,“ Valerii stékaly slzy po tváři.

„Je mi líto,“ odpověděla. „Pokud mě pošle pryč, pochopím to, ale sama to nedokážu.“

„Jak dlouho si myslíte, že to vydrží, co?“ Valerie si utřela slzy. „Bydlíte kus od vesnice, proč asi? Až se poblíž ztratí někde v lese nějaký děcko, bude to na tebe. Budete se pořád stěhovat a skončíte špatně.“

„Opět se mýlíš, sestřičko,“ usmál se Ricard. „Tohle místo jsem nevybral náhodou. Byla ses vůbec podívat ve vesnici? Polovina místních jsou skřeti, elfové a trpaslíci. Těm harpyje nevadí. Nejsem první člověk, co se s jednou oženil, vyjde nám to.“

„A co tohle,“ Valerie změnila tón hlasu, snažila se působit klidně, ale nešlo jí to. „Zajistím jí místo u kurýrů, to je asi jediná slušná práce, co může harpyje ve městě dělat, bude mít kde bydlet. Můžeš si ji vydržovat jako milenkou, oženíš se pořádně, a spokojeni budou všichni.“

„Zapomeň,“ řekl Ricard. „Ona je moje žena. Yavera je moje rodina.“

„Tak jinak, nedáváš mi jinou možnost, jestli je ti milejší než my, tak toho nebudu litovat,“ řekla Valerie a předklonila se. Když se narovнала vytáhla z kabátu věc, kterou Yavera nikdy neviděla. Ale Ricard věděl, co to je. Trpaslíci to vyrobili teprve nedávno a tahle musela jeho sestru stát víc peněz, než co jiné dívky utratí ročně za šperky a nové šaty.

„Za naši rodinu,“ řekla a zamířila na Yaveru. Zaváhala, tragédie, jež následovala, spočívala v tom, že kdyby se Ricard ani nehnul, nejspíš by ji nedokázala zabít.

On viděl, že má jen zlomek okamžiku, postavil se mezi svou sestru a svou lásku. Valerii jeho rychlý pohyb zaskočil, a protože tu zbraň neměla dlouho a nebyla na ni zvyklá, stiskla spoušť. Ani nevěděla jak. Ozvala se rána. Obě, jako by se podívaly do očí baziliška, na místě zkameněly. Sledovaly, jak Ricard padá k zemi s velkou dírou v hlavě.

„Ty!“ vykřikly obě najednou, vinily přirozeně jedna druhou. Valerie chtěla svou zbraň přebít a vůbec jí nedošlo, že to nemůže stihnout. Dravčí spáry jí dopadly na ramena a jak spadla na záda, vyrazila si dech. I když nebyla tak silná jako její bratr, byla lidská žena o dost silnější než harpyje. Ale ten malý okamžik, než se stihla vzpamatovat, rozhodl. Yavera se jí zakousla do krku. Celým tělem se kolem ní otočila ve snaze utrhnout jí hlavu. Valerie se jí snažila shodit, bila ji a kopala nohama, ale nic platné. Ztráta krve byla moc velká. Ten den Yavera poprvé ochutnala lidské maso. Valerie byla první člověk, kterého kdy zabila, doufala, že bude i poslední.

Současnost

„To je mi moc líto,“ řekla Kaya a objala svou velitelku, která nemohla mluvit dál, protože se rozplakala. I když při popisu poslední části se jí na rtech objevil hořký úsměv. „Stydím se,“ řekla na to.

„Za co se proboha stydíš?“

„Že jsem s vámi tak dlouho a vím o vás tak málo, že vy jste si všechny prošly něčím, co si já neumím ani představit.“

„Nemáš proč, Kaya, jsi s námi teprve tři roky, nemělo smysl ti všechno říkat první noc. Čekaly jsme na vhodnou příležitost. Až přijde čas, abys dospěla. A že jsi měla lepší život než my, za to jsem jen ráda. Uděláme všechno proto, abys nikdy nemusela trpět.“

„A zítřek,“ Kaya se zhluboka nadechla. „To, co se stane zítra, není nic proti tomu, co se dělo a děje jinde.“

„Správně.“

„Ale i tak, musím tam s vámi? Určitě to zvládnete beze mě.“

„Jasně že bychom to zvládly bez tebe, ale to, co jsme ti vyprávěly, byla jen předehra, nemusíš zacházet tak daleko jako Friga, stačí, když se budeš dívat, ale chci, abys tam byla. Chci, abys měla po zítřku taky o čem vyprávět. Navíc si myslím, že bys mohla později litovat, pokud nepůjdeš,“ Yavera se zadívala na oblohu, měsíc byl vysoko a jasně zářil. „A běž už si proboha lehnout, je po půlnoci.“

Yavera měla problém usnout, ještě větší než Kaya, v žádné bohy nevěřila, ale té noci se modlila, aby to zítra šlo hladce.

IV

Vůbec to nešlo hladce. Kaya byla těžce zraněná, farmář se zabarikádoval uvnitř stavení, a Friga vylétla na střechu. Neměla přesnou představu o tom, jak se tam vlastně dostala. Vyrasila přímo proti němu s jasným cílem. Zabít. Jenže farmář Graf natahoval svou kuši překvapivě rychle, byla to lehká kuše, neměla příliš dostřel ani průraznou sílu, zato se však dala natáhnout lehce. Tak se Friga podruhé narodila, když jí šipka těsně minula. Aby se jí vyhnula, musela sebou v letu škubnout tak, že málem vrazila do hrany střechy. Zachytila se okraje a vyškrábala se nahoru, a tak ji těsně minula další střela. Tedy, měla dojem, že ji minula.

Když se trochu uklidnila chtěla se postavit a rozhlédnout se, ucítila bolest na pravém stehnu, ne velkou, ale i tak nepříjemnou. Když to viděla, bolestivě sykla. Střela ji musela škrábnout, roztrhla jí její krátké kalhoty a způsobila tržnou ránu, možná ne hlubokou, ale překvapivě dlouhou. Neměla čím jiným to ovázat, tak svoje kalhoty roztrhla a pokusila se ošetřit. Naštěstí pro ni to moc nekrvácelo, ten obvaz nebyl nic moc.

Pak se konečně rozhlédla kolem. Viděla strom, za který odtáhla Mira Kayu, ale nebyla si jistá, jestli tam ještě jsou. Yaveru neviděla nikde. Nebyla si jistá co dělat. Nechtělo se jí dolů. Zpátky do dosahu kuše.

Přemýšlela co dál. Vesnice byla dost daleko, ale někdo se mohl ukázat. Armádní sbory se tu mohly objevit prakticky kdykoli, chodily dost nečekaně. To by jim tak chybělo. Měla to být sakra rychlá akce. Mohla by vzlétnout výš a rozhlédnout se, ale nechtěla plýtvat silou.

Pak uslyšela nějaké zvuky zevnitř.

„Netrefil ses,“ zařvala, tak trochu zalhala. „Měls nám pořádně zaplatit, takhle nemáme co ztratit, lepší zemřít v boji než hlady.“

„Jdi do prdele,“ ozvalo se zespoda.

„Ne, tam skončíš ty,“ řekla a trochu se rozesmála. Vytáhla nůž a začala páčit střešní tašky.

„Jak je na tom Kaya?“ Yavera si klekla vedle Miry, která se snažila mladou harpyji ošetřit.

„Moc dobře ne.“

„O mě se nestarejte, můžu si za to sama, jsem blbá,“ nemluvalo se jí dobře, krev jí tekla z úst.

„Nemluv,“ odsekla Mira. „Něco sis asi zlomila, hlavně neusni.“

„Chce se mi trochu spát, včera v noci jsem ponocovala,“ usmála se Kaya.

„Na to zapomeň,“ řekla jí Yavera a chytila ji za hlavu, podívala se jí přímo do očí.

„Neusneš, počkáš tady na nás, my dostanem toho hajzla, co ti to udělal, a pak se spolu pořádně najíme, jasný!“

„Jasný.“

„Postarej se o ni, pak mi pojd' pomoc,“ obrátila se Yavera na Miru. „Mám plán. Musíme pohnout, nevím, co Frigu napadne, nechci, aby se jí taky něco stalo.“ Mira jen kývla. Pak se ale musela na chvíli opřít o strom. Na okamžik to vypadalo, že omdlí. Hned se však vzpamatovala.

Yavera se plížila až k tělu mrtvé děvečky, naštěstí bylo kryté za stromem, tak nebylo vidět, co tam dělá. Chtěla oddělit hlavu od těla. Nožem to nešlo. Nadechla se. Vydechla. Otevřela ústa, co to šlo, a zakousla se. Harpyje měli jen malou sílu v těle, ale překvapivě velkou v čelistech.

Někdo přistál na druhém konci střechy. Rudovlasá velitelka, s hlavou v ruce. Friga chtěla něco říct, ale velitelka jí gestem umlčela. Opřela hlavu o komín a naznačila jí, ať jde k ní, ke

středu střechy. Pak roztáhla křídla a začala znakovat. Byl to celkem jednoduchý, i když pro lidi často nepochopitelný způsob, kterým mohly harpyje potichu komunikovat. Jednotlivá slova se vytvářela pomocí pozic křídel a rukou. Nechtěla, aby farmář něco slyšel.

„Kaya je zraněná, snad se z toho dostane,“ začala Yavera. „Musíme ho dostat co nejrychleji, než se ještě někdo ukáže.“

„Víme o někom?“

„Ne, ale nechci riskovat.“

„Co s tím?“ zeptala se Friga a ukázala špičkou křídla na hlavu.

„Dobře poslouchej,“ znakovala Yavera, „pokračuj v tom co děláš, zkus odloupnout pár tašek ze střechy, jen ať je to slyšet. Dej pak pozor až vystřelí z té díry, ať tě to netrefí. Až vyletí šipka tak hod' tu hlavu do komína.“

„Proč?“

„Odvedení pozornosti.“

Yavera to dál nevysvětlovala, na místě, kde si byla jistá, že není žádné okno, seskočila na zem a nechala blondýnu na střeše. Křídla ztlumila její pád. Doplížila se až k rohu stavení. Z druhé strany vykukovala Mira, bylo mezi nimi okno, ze kterého farmář střílel. Dostaly se co nejbliž tak, aby je nebylo slyšet. Pomohlo jim i to, jak se Friga nahoře snažila dostat skrz dřevěné tašky. Jak si Yavera myslela, bylo to dost nahlas.

Udělala krok mírně do strany a trochu zpět tak, aby se dostala dál od stavení, ale pořád na ni nebylo vidět zevnitř. Mira udělala totéž. Začaly si znakovat pomocí křídel. Šlo to těžko, protože nemohly křídla úplně roztáhnout. Pořád byly dost u zdi.

Farmář Graf musel uznat, že Yavera měla v něčem pravdu. Opravdu začal litovat. Jednu harpyji sice dokázal trefit, ale tři pořád zbývaly. Kdyby zaútočily všechny najednou, téměř jistě by ho zabily, ale on by alespoň ještě jednu z nich taky dostal.

Chtěly ho dostat tak, aby z toho všechny vyšly se zdravou kůží. Zachovaly si zdravý rozum, i když se vrhaly na lidi jako zvířata. Jako hladoví vlci útočící na ovčáky, protože nemají jinou možnost. Harpyje byly chytřejší než vlci. To však v něčem nahrávalo i jemu, čím déle to bude trvat, tím větší šance byla, že se tu někdo ukáže.

Klekl si na zem, částečně krytý stolem tak, aby viděl na všechna okna. A jen kousek k zadním dveřím, které byly ale zaháknuté zevnitř, stejně jako hlavní dveře. Přemýšlel, co udělal špatně. Co měl dělat jinak. Došel k závěru, že chybu udělal, když ty opeřené mrchy pozval. Nenáviděl je za to, co udělaly. I když jedna jeho malá část se jim vlastně nedivila.

Z myšlenek ho vytrhl zvuk vytrhávané střešní tašky, jak se jedna z harpyjí snažila dostat dovnitř. Přemýšlel, jak dlouho jí může trvat udělat díru, kterou bude schopna vlézt dovnitř. Takže nejen okna, ale ještě se muset dívat nahoru. Ten zvuk ho doháněl k šílenství, to škrábání kovu o dřevo jako by předznamenávalo jeho konec. Nenáviděl ten zvuk.

Pohlédl ke střeše a uviděl díru, ne velkou, ale dost na to, aby se skrz ni trefil. Zahlédl na okamžik i postavu s dlouhými blond vlasy. Neváhal ani na chvíli, vystřelil.

Minul, šipka trefila dřevo a jedna už uvolněná taška vyletěla do vzduchu i s ní. Díra se zvětšila. harpyji neviděl.

V tom uslyšel divný zvuk z komína. Komín! Na ten úplně zapomněl.

Něco tvrdě dopadlo a zvedlo přitom oblak sazí a prachu. Farmář na okamžik ztuhl, když uviděl hlavu.

Ten okamžik rozhodl.

V další vteřině jen velmi těsně minul jeho hlavu nůž hozený zrzavou harpyjí, která vpadla dovnitř, ale zatočila se jí hlava, upadla na všechny čtyři.

Chtěl ji zastřelit, ale když se snažil přebít, druhá harpyje po něm hodila kamenný nůž, tentokrát se trefila do ramene.

Kuše mu vypadla z ruky.

Ucítil bolest v zádech, trefil ho třetí nůž hozený Frigou skrz díru ve stropě.

Vykřikl.

Mira pomohla Yaveře na nohy. Farmář byl pryč, využil toho, že se velitelce udělalo nevolno a utekl zadními dveřmi. Krvavá stopa vedla ven.

Mira zvedla ze země farmářovu kuši, na stole leželo pár šipek. Musela si lehnout na záda a zapojit celé tělo, aby ji natáhla. Yavera jí stejně musela pomoci, ale měly nabito. To bylo poslední, co Mira mohla udělat, síly ji definitivně opustily, napůl vyšla, napůl se vyplazila zpátky ke Kaye a k masu.

Yavera vzala kuš, vyběhla zadními dveřmi ven. Doufala, že se farmář nedostal daleko.

Uviděla ho hned, jak vyšla. Vyběhl a zamířil k polím. Už musel vědět, že je rozhodnuto, tak to nechtěla prodlužovat, nikdo by se neměl trápit déle, než bylo nutné. Zamířila kuší, ale na poslední chvíli nevystřelila. Friga ji vletěla přímo do rány. Yavera tiše zaklela. Horká hlava se nedala moc kontrolovat.

Blondřatá harpyje dopadla Grafovi na záda plnou vahou, svými dravčími spáry mu dosedla na lopatky. Letěla tak rychle, že i když byla o moc lehčí, srazila ho. Nedělala to

poprvé, byla zkušena. Takže on skončil na břicho s vyraženým dechem, zatímco ona spokojeně klečela na jeho zádech. Byl to takový šok, že ani nevykřikl.

Vykřikl až ve chvíli, kdy z něj vyškubla svůj nůž. Ukončila to jediným rychlým řezem.

Kaya vypadala, jako by jen spala. Opřena zády o strom, hlava jí spadla na rameno, oči měla zavřené.

Mira se k ní sklonila, Yavera s Frigou stály o kus dál.

„Byla moc zesláblá,“ řekla nejstarší harpyje. „Ztratila moc krve, nemohla jsem nic dělat. Kdyby... kdyby se třeba stihla najíst.“ Nedokázala ve svém hlase skrýt smutek a možná i trochu viny.

Yavera padla na kolena a zařvala, až to vyplašilo špačky, kteří se pustili do neočesaných třešní. Rudovlasá řvala dál, jako zraněné zvíře. Zraněná ne fyzicky, ale hluboko uvnitř. Část jí samé v tu chvíli zemřela, vytržená z jejího srdce a roztříštěná na prach. Bylo to stejné, jako když zemřela její vlastní sestra. Kaya nebyla sestra, ani dcera, ale na tom nezáleželo. Yavera milovala všechny jako sestry, to proto byla vůdkyně.

Chvíli to trvalo, než se uklidnila. Pak se otočila ke zbývajícím a dodala jen: „Prohrály jsme.“

Teoretická část: Komparace populárních autorů fantasy

1 Úvod

Andrzej Sapkowski a J. R. R. Tolkien patří oba mezi významné autory fantasy žánru. Tolkien je obecně považován za zakladatele žánru, vnímán je jako klasik, který je velmi uznávaný a stále hojně čtený, nicméně moderní fantasy se od jeho doby již posunula, stejně jako literatura obecně. Andrzej Sapkowski byl vybrán jako zástupce moderních fantasy autorů, kam lze zařadit například G. R. R. Martina, autora ságy *Píseň ledu a ohně*, Brandona Sandersona a jeho *Kosmír*, nebo Terryho Pratchetta a jeho *Zeměplochu*. Sapkowski byl vybrán proto, že ve svém díle vytváří fikční svět, který má na první pohled podobné prvky jako fikční svět Tolkiena. Srovnání jejich děl tak bude názornější, než by tomu bylo u jiných současných autorů.

Základní otázka, kterou si tato práce pokládá, je, kam se posunul fantasy žánr od svého vzniku, čím se liší moderní autor od klasického, čím se vůči němu vymezuje, a co naopak zachovává. Cílem by mělo být srovnat tyto dva velké autory a analyzovat jejich postupy v rámci žánru fantasy.

První část práce se zaměří na J. R. R. Tolkiena a popíše jeho přístup k fantasy žánru. Následně se zaměříme na dílo Andrzeje Sapkowského, kdy zároveň komparujeme jeho postupy s předchozí analýzou Tolkienova díla.

Jako hlavní metodu volíme komparaci. Úkolem bude srovnat jednotlivé elementy fantasy literatury, zejména hrdiny, fantasy rasy, magii a také vnitřní konflikt hlavních charakterů a vnější konflikty v rámci fikčních světů, které postavy obývají. V jedné z podkapitol jako ukázka archetypálního fantasy charakteru volíme postavu draka, pravděpodobně nejslavnějšího fantastického tvora na světě. Oba autoři, Tolkien i Sapkowski, pracovali s drakem dosti odlišně, stejně tak s magií, rasami a ostatními prvky, a právě srovnání rozdílných přístupů k těmto dílčím složkám fikčního světa by mělo nakonec dát kompletní obraz toho, jak tito dva velcí autoři přistupují k fantastice.

Co v žádném případě není cílem této práce, je poukazovat, že by jeden z autorů byl hodnotnější než druhý. Je sice fakt, že u Tolkiena najdeme jisté prvky či postupy, které již v moderní fantasy nenalezneme, zatímco od Sapkowského by se mohli moderní autoři učit, na druhou stranu je však třeba zdůraznit, že jednak Tolkien psal fantasy ve své době, od které se nejen fantasy, ale i literatura a kultura obecně posunuly, jednak byl prvním, kdo vůbec fantasy žánr kodifikoval. Tolkien vytvořil fantasy žánr z mýtů, zejména ze severské mytologie a středověkých eposů, byl však velmi moderním autorem své doby. Autoři, kteří

poté žánr rozvíjeli, následně všichni navazovali na něj, a je logické, že se žánr padesát let po Tolkienově smrti již posunul a má dosti odlišnou podobu. Díla moderních autorů tak mohou být považována za čitelnější, to je ovšem automaticky nečiní kvalitnějšími. Zároveň Tolkien zůstává velice dobře čitelný i po letech, což dokazuje i neutuchající čtenářský zájem o jeho dílo.

U Tolkiena bude práce vycházet zejména z *Hobita* a trilogie *Pána prstenů*, u Sapkowského se zaměříme na povídkové sbírky *Poslední přání* a *Meč osudu*, stejně jako *Ságu o zaklínači*.

Co se týče odborné literatury, bude využita kniha esejů od samotného Tolkiena *Netvoři a kritikové*, která objasní jeho postupy. *Heterocosmica* od Lubomíra Doležela, *Po divné krajině* od Terezy Dědinové, a esej Umberta Eca poslouží k definování fikčních světů a specificky poté fantasy. V neposlední řadě pak využijeme Karla Koutského a jeho knihu *Draci středověkého světa*, jenž bude mít za úkol vysvětlení archetypu draka, na kterém hodlám mimo jiné ukázat rozdíl v přístupu k fantasy obou autorů.

2 Fantasy

Tereza Dědinová nabízí ve své knize několik různých variant definicí fantastických fikčních světů. Nejprve však definuje, z jakého pojetí fantasy obecně sama vychází:

Za fantastická budu tedy považovat taková beletristická či dramatická díla, v nichž fantastický prvek – propojen sítí rodových podobností s alespoň jedním dalším dílem pokládaným za fantastické – zaujímá význačnou roli ve struktuře fikčního světa, neobjevuje se pouze ojediněle nesa zcela specifickou funkci.¹

Fantastickým prvkem se rozumí záměrná odlišnost od reality, změněný historický vývoj, zasazení do budoucí doby, záměrná fyzická nemožnost či změna přírodních zákonů.²

Fantasy (v širším smyslu) zahrnuje **fantasy** (v užším smyslu), **science fiction** (sci-fi) a **horor**.³ Pro Tolkiena a Sapkowského je samozřejmě důležitá hlavně fantasy v užším smyslu, literatura obsahující fantastické prvky. Tedy o literaturu fantastickou (nikoli mýtickou, či religiózní),⁴ která není ani vědecká (sci-fi) ani nepracuje primárně se strachem (horor), ale přivádí čtenáře do fantastického světa plného nadpřirozených (fantastických) prvků jako je magie nebo kouzelní tvorové. V této práci bude tedy použití pojmu fantasy, znamenat fantasy v užším slova smyslu.

Dále je nutné vymezit **epickou** nebo také **hrdinskou fantasy**, do tohoto podžánru spadají díla obou autorů. Epická fantasy se zpravidla odehrává ve světě vytvořeném autorem, takový svět má své vlastní rasy, historii, jazyk, a také jiné přírodní zákony, nedílným elementem epické fantasy je magie.

Hrdinská fantasy je příběh o hrdinovi nebo hrdince, kteří prožívají nejrůznější dobrodružství ve smyšleném světě a často se střetávají s nadpřirozenými silami. Slovo ‚hrdinská‘ ovšem musíme chápat v širším smyslu: fantasy není hrdinská proto, že pojednává o jednotlivých hrdinech – heroický je její duch, povaha postav, jejich konání i všechna měřítka a žebříček hodnot ve světě, v němž se příběh odehrává. [...] Hrdinská fantasy se musí odehrávat ve zcela smyšleném světě, tedy nikoli v naší všední současnosti, i kdyby byla sebevíc vyšperkovaná magickými motivy.⁵

¹ Dědinová 2015, s. 59.

² Tamtéž.

³ Tamtéž, s. 16.

⁴ Tamtéž.

⁵ Pringle 2003, s. 35.

Hrdinská fantasy patří mezi nejpobulárnější podžánry fantastiky, J. R. R. Tolkien je považován za jejího zakladatele, nicméně i v tomto podtypu existují varianty, moderní hrdinové jsou již jiní, než byli dřív. Modernější přístup představují autoři jako je například právě Sapkowski.

3 Fikční světy

Veškerá literární díla se odehrávají ve fikčních světech, to neplatí jen pro fantasy, ale i pro literaturu vycházející ze skutečnosti. Pokud by někdo napsal román například o Napoleonovi, bude to fikční Napoleon, jehož příběh se odehrává ve fikčním světě a pouze se snaží blížit reálnému předobrazu.

Lubomír Doležel popisuje fikční světy takto: „*Fikční světy jsou soubory nerealizovaných možných stavů věcí.*“⁶ Literární díla vytvářejí fikční světy, každý takový svět je nezávislý na reálném světě, i když je svým způsobem jeho obrazem. Co je pravda ve fikčním světě, je určeno pouze literárním dílem. Je pravda, že Frodo odnesl prsten do Mordoru? V reálném světě je to lež, ale v rámci fikčního světa je to naprostá pravda.

Ve vztahu k fikčním světům zmiňuje Tereza Dědinová například Umberta Eca, jenž dělí světy na **pravděpodobné, nepravděpodobné, nemyslitelné a nemožné.**⁷

Umberto Eco tvrdí, že v literatuře „realistické“ se pracuje se světem, ve kterém žijeme, nebo se domníváme, že v něm žijeme. Ale i taková literatura je postavena na řadě neuskutečnitelných předpokladů.⁸ Fantastická literatura poté pracuje se světem, který se strukturálně liší od světa reálného.⁹ To, jakým způsobem se jednotlivé fantastické světy liší od reálného, je poté různé nejen u jednotlivých žánrů a podžánrů, ale vždy se liší i u každého originálního autora.

Kathryn Humeová dělí fantasy literaturu na čtyři kategorie, s **motivem portálu** nebo **úkolu, narušující, prahová a vnořená.**¹⁰

Ve vnořené Fantasy (Immersive Fantasy) jsou fantastické prvky a pravidla přirozenou součástí fikčního světa – hrdina nad nimi nepocituje údiv ani pochybnosti a vypravěč je nevysvětluje. [...] Naprosto chybí váhání nad tím, zda je fantastické skutečné, nebo iluzivní. Na rozdíl od fantasy s motivem portálu/úkolu se zápleтка nemusí přímo dotýkat fantastického světa – odehrává se v jeho kulisách, ale jeho podstatu ne vždy zasahuje. Fantastický fikční svět je chápán jako přirozená doména; hrdinův domov.¹¹

⁶ Doležel 2003, s. 30.

⁷ Dědinová 2015, s. 100.

⁸ Eco 2002, s. 225–226.

⁹ Tamtéž, s. 226.

¹⁰ Dědinová 2015, s. 102–103.

¹¹ Tamtéž.

Shodně Tolkienovo i Sapkowského dílo vnímáme jako vnořenou fantasy, ta se odehrává ve světě, kde jsou fantastické prvky zcela běžnou součástí života a postavy se jim tedy nediví. Nicméně Tolkien částečně patří i do kategorie **fantasy s motivem úkolu**, když se Bilbo a později Frodo vydávají za velkým úkolem a dostávají se ze známého prostředí do míst, kterým nerozumí a která jsou pro ně tajemná.¹²

Sapkowski se také pohybuje na hraně těchto pojmů, jeho fantasy je především vnořená, magie a monstra jsou pro jeho svět běžnou součástí. Nicméně v určitém bodě jeho ságy se jedna z hlavních postav, princezna Ciri, naučí procházet pomocí portálů do jiných světů a dostává se na místa, která jsou pro ni cizí.¹³ Můžeme tedy mluvit o prvcích portálové fantasy.

¹² Tamtéž.

¹³ Sapkowski 2017c, s. 216.

4 Tolkien

John Ronald Reuel Tolkien se narodil v roce 1892 v Bloemfonteinu v jižní Africe. Po smrti svého otce v roce 1895 se se svým bratrem a matkou přestěhoval do vesnice Sarehole nedaleko Birminghamu. Říká se, že Sarehole byla předlohou pro Kraj, domov hobitů.¹⁴

Získal stipendium na Exeter College v Oxfordu. Vystudoval anglistiku, protože se zajímal o jazyky. První světová válka začala v roce 1914, dva roky poté se oženil s Edith Brattovou, necelé dva měsíce nato byl povolán k Lancashirským střelcům a odplul do Francie. Byl propuštěn poté, co strávil většinu roku 1917 v nemocnici, protože trpěl „zákopovou horečkou“ – během této doby začal psát *Knihu ztracených pověstí* (angl. *The Book of Lost Tales*).¹⁵

Po válce se stal profesorem anglického jazyka, žil klidným rodinným životem, měl tři syny a dceru. Často jim vyprávěl pohádkové příběhy, inspirované severskými mýty a středověkými eposy. Jeho kolegové z univerzity ho přiměli k tomu, aby své vyprávění zpracoval a zapsal. Když bylo Tolkienovi pětáctýřicet let, vyšlo první vydání knížky *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*. Byl to úspěch, nicméně ohromnou popularitu získal až *Pán prstenů*. Toto dílo vzbudilo ohromný zájem, a zahájilo období Tolkienova kultu. *Pán prstenů* byl přeložen do mnoha jazyků, a zvýšil i zájem o *Hobita*. Autora však ohromný zájem o jeho dílo příliš nepotěšil, již roku 1959 odešel na odpočinek do malé vesničky Headingtonu.¹⁶

Tolkien zemřel dříve, než dokončil své další velké dílo *Silmarillion*, jenž dal z otcových poznámek dohromady jeho syn Christopher.

4.1 Tolkienova Středozem

Tolkienova Středozem patří mezi nejstarší fantasy světy, a přesto se jí dodnes jen velmi málo vyrovná, co do propracovanosti a originality. Tolkien měl totiž jednu zvláštnost, která ho odlišuje od většiny ostatních autorů, a to nejen fantastiky. Tolkien nejdříve vymyslel fiktivní jazyk, poté vznikl jeho fikční svět, do kterého zasazoval své příběhy. Někteří autoři vytvářejí jako první své postavy (sem lze zařadit například také Sapkowkého, jehož první povídky

¹⁴ Legie [online].

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Tamtéž.

stojí více na charakterech postav než na světě, který je dotvářen později), jiní mohou začít s fikčními světy, Tolkien však začal od fiktivních jazyků.

Tolkien jich vytvořil několik, zabýval se tímto neobvyklým koníčkem dávno před tím, než vyšel *Hobit*.¹⁷ Chtěl své umění, jak to sám nazval,¹⁸ představit světu, nebylo však vůbec snadné toto umění prezentovat. Vytvořil si proto vlastní vesmír, s bohatou historií, kulturami a tradicemi. Až pak začal psát příběhy. Sám o Středozemi prohlásil, že jde vlastně o náš svět, umístění do imaginativního, starobylého období, v němž byl tvar světa odlišný.¹⁹

Nejde však o alegorii, Tolkien řekl, že alegorie se mu protiví.²⁰ Alegorie je dílo jasně odkazující na něco jiného, dalo by se říct, že vykládá-li se dané dílo jinak, jde o více či méně chybný výklad. Tolkien takto nepsal. Je sice pravda, že v jeho dílech najdeme vedle odkazů na severskou a anglosaskou mytologii mnoho referencí na bibli a křesťanskou mytologii,²¹ není ale nutné je znát. Čtenář může Tolkienovo dílo číst zcela bez jakýchkoli kulturních znalostí, na rozdíl například od Danteho *Božské komedie*, jež je na alegorii založená. Je samozřejmě pravda, že pokud má čtenář znalosti křesťanské mytologie, dokáže v díle najít věci, které běžnému čtenáři uniknou, tyto však nejsou nezbytně nutné k pochopení díla.

Odkaz na bibli můžeme najít například v postavě Toma Bombadila, o kterém je řečeno, že je „Ten, který je“, což je v křesťanské mytologii jedno z označení pro boha, dokonalé bytí, z něhož je odvozena veškerá existence. Tolkien tak označil záhadnou bytost, žijící v lese.²² Může být Tom Bombadil nějaká forma boha? Mohl by být, je jediný, kdo v *Pánovi Prstenů* dokáže naprosto odolat Jednomu prstenu, to nedokáže ani Gandalf, který je sám vyšší bytost, kterou lze přirovnat k andělovi, a i když si Tom Bombadil zpívá nesmysly, to, co zpívá, se pak stane. Nicméně to je jen jeden z možných výkladů, Tolkienovo dílo je otevřeno mnoha interpretacím. Na rozdíl například od díla Tolkienova přítele C. S. Lewise a jeho *Letopisů Narnie*, kde postava Aslana je poměrně jasnou alegorií Ježíše.

Dále je v konstrukci fikčního světa dominantní inspirace severskou anglosaskou mytologií. Čerpá mnoho ze starých eposů jako jsou islandské *Eddy* nebo *Béowulf*. Nicméně i když se jedná o vrcholné fantasy dílo vycházející z mytologie, zobrazuje také podobu Evropy, ve které Tolkien žil. Už jen pokud se podíváme na mapu středozemně, podoba s Evropou je zřejmá. Například oceán je na západě. Není také úplná náhoda, že zlo přichází

¹⁷ Tolkien. C. in Tolkien 2006d, s. 5.

¹⁸ Tamtéž, s. 223.

¹⁹ Carpenter 1993, s. 86.

²⁰ Tamtéž, s. 87.

²¹ Tamtéž, s. 87.

²² Tolkien 2006c, s. 154.

z východu. Toto ovšem není zdaleka tak výrazné jako například u George R. R. Martina, autora *Písně ledu a ohně*, u něž vidíme jasně inspiraci jak středověkou Evropou, zejména válkou růží, tak rovněž odkazy na moderní dobu. Tolkien je mnohem více otevřený různým interpretacím, takže tato inspirace je velmi dobře maskována, a na první pohled nemusí být vůbec zaregistrována. Tolkienovo dílo sice reflektovalo problémy jeho doby, ale těžištěm narativu jsou nadčasové problémy, jako je boj dobra a zla. To souvisí s tím, že Tolkien vycházel z mýtů, které zobrazují svět velice jednoduše, aby byly srozumitelné v jakékoli době. Tolkien vytváří takový svět a vypráví takové příběhy, které jsou také v podstatě velice jednoduché, nicméně jak jeho svět, tak samotné příběhy jsou dokonale propracované do nejmenších detailů a vyprávěny mistrem vypravěčem, který znal mnoho starých příběhů a dobře chápal, proč a jak fungují.

George R. R. Martin přišel s kritikou Tolkiena, která by se dala shrnout: „Jaká byla Aragornova daňová politika?“²³ Mluví o tom, že víme jen to, že Aragorn se stane králem a vládne dobře a moudře, nevíme však, jak vybíral daně, nevíme, jak řešil zbylé skřety, ani zda musel řešit přírodní katastrofy atd. George R. R. Martin je úspěšný autor fantasy, která si dala za cíl být maximálně realistická, bohužel nepochopil, že Tolkien je úplně jiný typ autora, který vychází z úplně jiných základů než právě Martin, Sapkowski, Sanderson a další. Navíc nikoho, nebo jen velmi málo lidí, nezajímá, jaká byla Aragornova daňová politika. U Martina to funguje, protože na tom své dílo založil, ale Tolkienovu by to nic nepřidalo. Doležel ve své práci uvádí, že fikční svět je tvořen textem, ustanovující text se stává pravdou a jakýkoli další text reaguje na něj.²⁴ V tomto případě Tolkienův text ustanovil fakt, že Aragorn vládl dlouho a dobře, daňová politika není součástí ustanovujícího textu, je mezerou ve fikčním světě, protože žádný text nemůže žádný svět popsat úplně, a proto jí nelze použít k jeho zpochybnění. Lze samozřejmě zpochybnit to, že měla být součástí Tolkienova textu, nicméně jak už bylo řečeno, zaplnění zrovna této mezery by dílu příliš nepřidalo.

Proto je Tolkien tak dobře čitelný i s odstupem let a nejspíš ještě velmi dlouho zůstane. Staví do popředí zdánlivě jednoduchá témata, jako je dobro a zlo, odvaha a přátelství, které však zůstávají srozumitelné i spoustu let po autorově smrti. Na rozdíl od jiných autorů, a to nejen fantastiky, jejichž díla jsou ve své době bestsellery, protože velmi dobře zpracovávají nějaký fenomén své doby, který ale není věčný, a tak jejich dílo časem stárne, daleko rychleji než *Pán prstenů*.

²³ Martin 2015 [online].

²⁴ Doležel 2004 s. 9–11.

4.2 Tolkienovy rasy

Svůj fikční svět – Středozemi zabydlel Tolkien rasami, jež byly ve své době revoluční. I když on sám žádnou z těchto ras nevytvořil úplně z ničeho, jejich podobu v moderní fantasy do velké míry ukotvil. Lze říct, že každý, kdo píše příběhy s elfy, skřety nebo trpaslíky, musí nějak reagovat na Tolkiena.

Na druhou stranu je potřeba říct, že i když Tolkien dal podobu těmto fantasy rasám, modernější fantasy autoři je dost často vidí jinak. Bude to později znát na příkladu Sapkowského, ale i řada jiných autorů využívá sice rasy na první pohled podobné Tolkienovým, ale dost často v jiné, více či méně upravené podobě. I když se Tolkienovo klasické pojetí ras stalo základem moderní fantastiky, je svým způsobem dnes již zastaralé.

Tolkienovy rasy jsou velmi detailně propracované, mají bohatou historii, kulturu, zvyky, i vlastní jazyk. V tomto ohledu se k Tolkienovi přiblížil málokdo. Na druhou stranu dost často postrádají jakousi psychologickou hloubku, kterou jim dodávají modernější autoři.

Například elfové jsou u Tolkiena nesmrtelní, vysocí a vznešení. Trpaslíci jsou malí, vousatí, tvrdohlaví. Skřeti jsou hloupí a zlí. Většina příslušníků rasy naprosto odpovídá. U modernějších autorů jsou tyto stereotypy často nabourávány, někdy dokonce parodovány.

Trpaslíci jsou jedna z nejstarších fiktivních ras, objevují se už od starých mýtů (jako je například severská *Edda*), po současnou fantastiku.²⁵ Tolkienovi trpaslíci se však postupně vyvíjejí, v *Hobitovi* jsou více podobní pohádkovým trpaslíkům, známým třeba ze *Sněhurky a sedmi trpaslíků*, mají barevné kapuce, jsou veselí, a v bitvách používají jako zbraně krumpáče.²⁶ V *Pánovi prstenů* jsou již vážnější, hrdí horníci a válečníci.

Nejen trpaslíci, ale i další Tolkienovy rasy se vyvíjejí, například elfové jsou v *Hobitovi*, odlišní od elfů z *Pána prstenů*. Elfové z *Hobita* jsou veselí a rádi zpívají. Zpívají dokonce i skřeti, ve chvíli, kdy zajmou Thorina a ostatní trpaslíky. V *Pánovi prstenů* jsou už obě rasy o dost vážnější, elfové sice také zpívají, ale už nejsou zdaleka tak veselí, spíše hrdí a vznešení. Důvodem je to, že, jak už bylo řečeno, *Hobit* byl napsán dříve a vznikl jako pohádkový příběh, který vyprávěl Tolkien svým dětem.

Tolkienovi lidé, elfové a trpaslíci vedou válku se skřety proto, že skřeti jsou zlí. Tedy válčí s nimi proto, jací jsou. A protože jsou všichni skřeti zlí ze své podstaty, není zde prostor

²⁵ Podlipný 2020 s.41.

²⁶ Tamtéž s. 59.

pro dohody, zradu z jedné či z druhé strany, jakákoli spolupráce je v podstatě nemožná. Ano, někteří lidé se přidají k Sauronovi, ale to jsou opět ti „zlí lidé“, kteří jsou odlišeni od těch hodných. Výjimky samozřejmě existují, ale i tak se dá říct, že rasové konflikty jsou velmi černobílé.

4.3 Tolkienovy hrdinové

Hrdinou první Tolkienovy knihy *Hobit* je Bilbo Pytlík, který na první pohled příliš neodpovídá klasické představě hrdiny a uvědomuje si to sám autor, když se trpaslíci diví, koho že jim to Gandalf doporučil. Není silný ani neohrožený, nemá žádné zkušenosti s okolním světem, daleko raději by seděl doma, pil čaj, svačil a kouřil dýmku. Co je pro epickou fantasy také dosti neobvyklé, je Bilboův věk, a později také Frodův, kterému je na začátku *Pána Prstenů* stejně jako Bilbovi na začátku *Hobita*, padesát let. Většina fantasy autorů, můžeme uvést jako příklad Tolkienova přítele a současníka C. S. Lewise, pracuje s mladými hrdiny, dospívajícími mladými muži a dívkami, někdy s dětmi. Další výjimkou může být právě Sapkowski, jehož zaklánač je pravděpodobně ještě starší než Bilbo a Frodo (přesný Geraltův věk neznáme), ale i v jeho románové sáze poté přebírá hlavní úlohu Cirila, dospívající dívka.

Bilbo působí na začátku své cesty jako opak typického hrdiny. To vychází už z faktu, že je hobit, Tolkienovi hobiti podléhají určitým stereotypům. Jací jsou hobiti? Malí veselí mužičci, se srstí na nohou místo bot, kteří žijí ve svém Kraji, v klidu a míru. Mají rádi jídlo, jsou velmi pohostinní, příliš se nezajímají o okolní svět a nemají rádi dobrodružství. Na počátku je Bilbo typický hobit, který ale projde velkým vývojem, i když musí být postrčen Gandalfem. Stává se hrdinou, získává úctu trpaslíků, stává se přítelem elfů, ztrácí ale respekt svých sousedů.²⁷

Tolkien zde vybral hrdinu z nejméně hrdinské rasy, kterou umístil do svého světa. Tím však dal Bilbovi mnohem větší prostor k vývoji, a o to je jeho hrdinství ve výsledku větší.

Hobit, ačkoli je to původně knížka pro děti, odkazuje v mnohém na velké eposy, jejichž hlavním motivem bývá cesta, napovídá už samotný název *Hobit, aneb cesta tam a zase zpátky*. Je to také silný kontrast, jak už bylo řečeno, hobiti obvykle nikam necestují, ale velká díla často stojí na velkých kontrastech. Většina velkých hrdinů starých eposů, často cestuje někam, za velkým úkolem a vrací se domů pozměněni. Například nejstarší epos ze všech,

²⁷ Tolkien 2006b, s. 269.

Epos o Gilgamešovi, pracuje s podobným motivem, stejně tak středověké rytířské eposy jako *Putování za svatým grálem*. Bilbo je podobný hrdina, je sice do dobrodružství zatažen tak trochu proti své vůli, přece jen je hobit, ale na konci je jiný a celkem spokojený.

Podobným způsobem funguje Bilbův synovec Frodo, hlavní postava *Pána Prstenů*. Ten zažívá mnohem větší dobrodružství, kdy osud světa závisí doslova na něm, ale princip je zde velmi podobný: Neobvyklý hrdina se skupinou přátel se vydává za velkým úkolem, prokáže velkou odvalu, získává respekt a domů se vrací jako někdo jiný. S tímto principem pracuje fantastika velice často, hrdina putující za velkým úkolem je jeden z esenciálních typů příběhu vůbec. Moderní fantastika má už ale trochu jiné hrdiny, než byl Bilbo, jak už bylo řečeno, většinou jsou mladší a často mnohem více touží po dobrodružství.

4.4 Tolkienův konflikt

Tolkienův vnitřní konflikt postavy, jako je Bilbo, vychází z toho, že on jako mírumilovný hobit vyrazil na dobrodružství. Jeho svět byl tak od základů narušen a on se musí překonat, aby s nastalou situací dokázal vyrovnat.

Vnější konflikty mezi lidmi, elfy, trpaslíky a skřety vychází už z podstaty jejich ras, jednotlivé rasy žijí víceméně odděleně, a navzájem se nemohou snést, když se setkají dochází ke konfliktům díky jejich odlišnostem, které se časem prohlubují, protože si pořád připomínají staré křivdy. Nicméně v důležitých chvílích dokážou spolupracovat. To platí pro všechny kromě skřetů, skřeti jsou vždy zlí.

Tento způsob vyprávění působí při aktuální recepci již zastarale, což není nic proti autorovi, který psal ve své době, vycházel ze starých eposů a mytologie, která pracuje se stejným typem konfliktu. Dnes se však konflikt poněkud posunul, moderní fantastika pracuje s propracovanější psychologií postav, a konflikt vychází primárně z rozdílných pohledů na svět a z individuálních problémů jednotlivých charakterů. Více bude konflikt rozebrán v části, kde bude srovnáván se Sapkowského konfliktem.

5 Sapkowski

Andrzej Sapkowski se narodil v roce 1948 v Lodži. Je světoznámý polský spisovatel, který je považován za jednoho z nejlepších autorů fantasy. Jeho nejznámějším dílem jsou povídky a navazující románová sága o zaklínači Geraltovi z Rivie a princezně Ciri. Tato část jeho díla byla také zfilmována a byly vytvořeny videohry polským studiem CD Projekt Red. Od těchto adaptací se však sám Sapkowski důrazně distancoval, s výjimkou nejnovějšího seriálu streamovací služby Netflix.

Svou první povídku s názvem *Zaklínač* (org. *Wiedźmin*) publikoval v roce 1986 v literární soutěži časopisu *Fantastika*, skončil sice až třetí, nicméně jeho povídka měla velký úspěch jak u čtenářů, tak u kritiků. Velmi brzy poté se stal jedním z nejoblíbenějších spisovatelů fantasy v Polsku. Kromě knih píše i povídky, recenze, komentáře a fejetony, zejména pak do polských fantasy časopisů *Fantastika* a *Magie a Meč* (orig. *Fantastyka* a *Magia i miecz*).²⁸

5.1 Sapkovského fikční svět

Sapkovského fikční svět je už na první pohled inspirován (nejen) Tolkienovým, používá rasy, jako jsou elfové a trpaslíci s velice podobnými vnějšími charakteristikami. Na rozdíl od Tolkiena, který vychází převážně z anglosaské a severské mytologie, zakomponoval Sapkowski do svého díla také mytologii slovanskou. Nicméně žádná z nich nehraje v jeho díle primární roli.

Sapkowski také dokázal využít své vzdělání, a hlavně znalost ekonomie.²⁹ Nejde jen o to, že v jeho světě hraje ekonomika podstatnou roli (válka nakonec končí, protože dojdou peníze, různé půjčky a investice hrají menší či větší roli v jednotlivých příbězích), ale také jde o celkový přístup ekonoma, tedy o to, že každá událost má svůj důvod a vše má logické vysvětlení a posloupnost.

5.1.1 Sapkovského monstra (Drak)

²⁸ Legie [online].

²⁹ Jelikož měl velké nadání na jazyky, tak po studiu vysoké školy pracoval v oblasti zahraničního obchodu.

Zaklínač Geralt je lovcem monster, monstra a jiné fantastické bytosti hrají v příběhu velmi důležitou roli. Sapkowski, a stejně tak Tolkien, využívají vůbec nejslavnější bytost vyskytující se ve fantasy, pohádkách a mýtech napříč kulturami, draka. Nejslavnější Tolkienův drak je Šmak, dost možná jeden z nejslavnějších literárních draků vůbec. Právě postava draka dobře poslouží na poukázání základních rozdílů mezi přístupy Tolkiena a Sapkowského k fantastickým prvkům. Rád bych tedy srovnal charakter a roli v příběhu draka Šmaka se Sapkowského Villentretenmerthem, známým také jako rytíř Borch Tři kavky.

V rámci evropského kulturního prostoru je drak historicky vnímám jako symbol zla, drak je démon, ďábel. Karel Koutský ve své knize *Draci středověkého světa* píše, že evropský drak má pověst zlého, vychytralého a chamtivého tvora sedícího na pokladu.³⁰ Nicméně existují i vzácné případy, kdy draci nejsou vyloženě zlí, dokonce se dokážou měnit na lidi a splynout s nimi. Jenže v těchto případech se většinou jedná spíše o ženy než muže, navíc jsou to většinou prokletí lidé, kteří takto byli za něco potrestáni, a ne draci od narození.³¹

Tolkien vytváří právě takový obraz zlého, chamtivého draka sedícího na pokladu, který požívá hrdiny, dokud není jedním z nich skolen. Toto je typický obraz středověkého draka, zde je jasně vidět inspirace evropským folklorem, převážně anglosaskou a severskou mytologií. V eposu *Béowulf* najdeme scénu, jenž byla s největší pravděpodobností jedním ze vzorů pro Tolkiena. Jde o scénu, ve které je drak rozlícen krádeží jediného poháru ze svého pokladu. Úplně stejnou scénu, nebo alespoň velmi podobnou, nalezneme v *Hobitovi*.

Rozlehlou říši potom do rukou
dostal Béowulf. Držel ji dobře
padesát zim; panoval moudře,
strážil svou vlast, než v soumravných nocích
vlády znenadání zmocnil se drak.
Na horní planině hlídal svůj poklad,
hrob ve skále. Dole ve skrytu
vedla stezka. Tamtudy vešel
bůhví kdo z lidí a pronikl blízko
k pokladu pohanů; odnesl pohár,
veliký a skvělý. Drak neskrýval,
že spícího jej stačil oklamat

³⁰ Koutský 2005, s. 7.

³¹ Koutský 2005, s. 43–44.

zloděj svou lstí; to zjistil lid,
jenž sídlil v sousedství – saň běsnila.³²

Tyto verše nalezneme v *Béowulfovi*. Tolkien přeložil *Béowulfa* do angličtiny, musel jej tedy nutně znát, a lze i dovozovat, že byl pro jeho vlastní pojetí draka inspirující. V *Hobitovi* se poté stane toto: Bilbo Pytlík sestoupí tunelem ke spícímu drakovi, sebere mu pohár a Šmaka tím rozběsní,³³ ten pak zaútočí na nedaleké město. Podobnost je zde nepřehlédnutelná.

Sapkowski také vychází z evropského folkloru, částečně vychází z podobných pramenů³⁴, v něčem se liší³⁵, co je ale důležité, při psaní fantastiky posunul původní motivy o něco dál. Inspiruje se méně známými příběhy o dracích, drak Villentretenmerth se poprvé představí v přestrojení, přeměněný na rytíře Borchu Tři kavky. To obrací naruby klasický obraz hrdinného rytíře bojujícího se strašným drakem. Není to však žádná přetvářka. Pak by se příliš nelišil od Šmaka, byl by jen rafinovanější. Sám přizná, že žádný tvor není drakovi tak nepříjemný jako člověk, on sám je však výjimkou, má lidi rád. A tam, kde Šmak pustoší města, krade poklady a žere hrdiny, Villentretenmerth brání jiné draky, brání zraněnou dračici a její mládě. Chová se jako rytíř, nebo jako zaklínač.

Tolkien tedy vytváří obraz draka vycházejícího z mýtů, stejně jako většina jeho díla. Sapkowski toto už nestačí, přece jen dělí je padesát let, drak, se kterým pracuje Tolkien byl už pro Sapkovského zastaralý, proto sáhl k méně známým mýtům, použil draka měnícího se na člověka. A přidal svůj smysl pro ironii, udělal z monstra rytíře. A to nejen tím, že se na rytíře Borchu Tři kavky dokáže proměnit, on se jako rytíř skutečně chová, brání draky proti lidem.

Součástí povídky *Hranice možností*, kde se drak objeví, je také debata o tom, zda je drak zlý a jestli a proč je ho třeba zabít, anebo naopak chránit. Žoldáci vidí v drakovi zdroj obživy, nejde jim o to ho zabít, ale získat peníze za jeho zabití. Král chce zabít draka, aby ukázal svou moc a posílil svou pozici. Rytíř vidí draky jako netvory, jako zlo a chápe jako svou povinnost je zabíjet pro to, co jsou.

³² *Béowulf* 2003, s. 169–170.

³³ Tolkien 2006b, s. 191–194.

³⁴ Někdy vychází přímo z Tolkiena například využívá elfy, trpaslíky a hobity, i když ti Sapkovského jsou už jiní než Tolkienovi.

³⁵ Na rozdíl od Tolkiena využívá také slovanskou mytologii a také u něj můžeme najít mnohem víc odkazů na klasické pohádky.

„Svatá kniha nám zvěstuje,“ kázal zaníceně Eyck, „že z hlubiny vystoupí drak, ohavný plaz mající sedm hlav a deset rohů! A na jeho hřbetě pak pojedje žena v purpuru a šarlatu a zlatý pohár bude třímát v dlani a na čele jejím skvět se bude nesmazatelné znamení všelikého a veškerého smilstva.“³⁶

Nicméně i když je rytíř Eyck odpůrce čarodějek a zaklínačů, zachrání Geraltovi a Yenefer život. Když se ho ptají proč, odpoví, protože byli v ohrožení a on jako rytíř jim musel pomoci. Toto je krásný příklad toho, jak jsou postavy nečernobílé a jak mají více vrstev. Když se zlatý drak ukáže a vyzývá drakobijce na souboj, Eyck výzvu přímá, avšak je drakem rychle poražen. Tuto scénu lze vyložit jako parodii na klasický obraz hrdinného rytíře zabíjejícího draka.

Dále je zde čarodějka, chce také zabít draka, ale ne kvůli tomu, že by byl nějak nebezpečný. Ukáže se, že hlavním motivem jsou pro ni zdroje. Chce vyléčit svou neplodnost, a za drahou léčbu chce zaplatit právě jím. „Je to složité, náročné, drahé. Ale za zlatého draka... Geralt?“³⁷

Čaroděj Dorregaray chce chránit každou živou bytost. Proto také nemá zaklínače v lásce. Jde o ekologickou problematiku, jenž je vlastní moderní či postmoderní literatuře, a na kterou Sapkowski naráží opakovaně. Například v poslední knize *Paní jezera*, je debata o tom, že se planeta, na které se *Zaklínač* odehrává, ochlazuje, je to vysvětleno vědecky a jde o celkem jasný odkaz na globální oteplování.³⁸ Zde vidíme čaroděje, který se chystá bránit jako ohrožený druh bytost vnímanou v mýtech bájích a pohádkách jako zlo.

„Opakuji ti,“ podíval se na něj hněvivě Dorregaray, „že svět je vyvážen. Je to přirozená rovnováha: každý druh má své přirozené nepřátele, každý je přirozeným nepřítelem jiných druhů. To se týká i lidí. Vyhazování přirozených nepřátel člověka, ke kterému přispíváš a jehož výsledky jsou již sdostatek zřetelné, hrozí degenerací rovněž naší rase.“³⁹

Zaklínač se brání:

„Viš co, čaroději?!“ rozhněval se Geralt. „Zajdi někdy za matkou, jejíž dítě roztrhal bazilišek, a vysvětli jí, že má být ráda, neboť díky tomu se lidské plemeno vyhne degeneraci. Uvidíš, co se bude dít.“⁴⁰

³⁶ Sapkowski 2000, s.47.

³⁷ Sapkowski 2000, s. 57.

³⁸ Sapkowski 2017c, s 236–239.

³⁹ Sapkowski 2000, s. 38.

⁴⁰ Tamtéž.

Zaklínačova obhajoba je logická, Dorregaray je zde vykreslen jako idealista, nicméně to, co říká, dává také smysl. Je to krásná ukázka konfliktu vycházející z charakterů postav, jež jsou konzistentní. U obou také dává smysl, proč mají postoj, jaký mají. U Dorregaraye se možná nedozvíme, proč tak usilovně brání přírodní řád (nebo spíše svou představu přírodního rádu), nicméně je faktem, že takoví lidé skutečně existují, je to jistá fantasy verze ekologického aktivisty. Když by měl drak být zabit, Dorregaray to nechce dovolit.

Bard draka zabít nechce, jen ho chce vidět a složit o něm baladu „On... On je krásný, Geralte.“⁴¹ Bard Marigold, nejlepší přítel zaklínače Geralta, je jeho častý společník. Nemá rád násilí a snaží se mu vyhnout, nicméně vyhledává dobrodružství ve společnosti lovce monster, aby díky nim načerpal inspiraci pro své balady. Sám o sobě říká, že nelže, jen přibarvuje skutečnost. Lze zde vidět obraz středověkého barda, umělce, kteří svým uměním také přibarvovali skutečnost tehdejšího světa a na jejichž umění Sapkowski, podobně tak i Tolkien, navazují.

V Tolkienově světě by takováto debata byla jen těžko možná. Nebo by alespoň vypadala o dost jinak. Ukazují se zde vrstvy, které Sapkovského povídky mají. Nejde o pouhý boj dobra se zlem, ale o střet různých charakterů, s různými zájmy, a když se tyto zájmy střetnou, vznikne realistický nečernobílý konflikt, ve kterém nikdo není autorem odsouzen, předurčen ke zlu nebo ke cti. Každá postava má zároveň uvěřitelnou motivaci, čtenář chápe, proč ten nebo onen dělá to, co dělá, a je pouze na něm, s kým bude souhlasit a s kým ne.

5.1.2 Magie

Důležitým prvkem téměř každého fantasy světa je magie. Tolkien pracuje s magií jako s mystickým prvkem. Magie v jeho světě existuje, hraje podstatnou roli, ale my známe jen velmi málo pravidel jejího fungování. To se dá ukázat na postavě Gandalfa. Víme, že Gandalf je „mocný čaroděj“, ale netušíme, jak přesně mocný. Víme, že nosí hůl a prsten, ale nikdy není řečeno, co přesně mu umožňují nebo co může dělat bez nich. Je to důsledek skutečnosti, že Tolkienovo dílo je stále velmi blízko mýtům, to, že Gandalf je „mocný čaroděj“, bohatě stačí.

⁴¹ Sapkowski 2000, s. 60.

Rozdělení na tvrdé a měkké magické systémy je všeobecně známo mezi autory fantasy.⁴² Tvrdé systémy jsou takové, ve kterých je magie jasně definována závaznými pravidly. Pro autora tvrdého systému bývá mnohdy důležitější, co magie v jeho světě udělat nemůže než to, co může. Musí se pohybovat v mantinelech, jenž si sám stanovil, jinak by ztratil důvěru čtenáře. Ale na druhou stranu nemusí vymýšlet, co by magie mohla dělat, protože to ví od začátku, jde jen o to, jak to použije. Čtenář, jenž velmi dobře zná pravidla, by poté měl být překvapen, co je autor schopný dokázat s nástrojem, který vytvořil. A o to v tvrdém systému jde, magie je nástroj, je to věda. Je to součást světa, nestojí mimo. Za jeden z nejtvrdších magických systémů je považována allomacie od Brandona Sandersona (což je magický systém založený na kovech, kde každý kov má svůj účinek, čtenář pak přesně ví, co který kov dělá, a tím pádem co může nebo nemůže daná postava udělat).

V měkkých systémech na druhou stranu má magie také jistá pravidla, ale čtenář je nezná, a nemusí je znát do jisté míry ani autor. Magie zde není nástroj, ani věda, ale jistý mysticismus, něco tajemného. Něco, co čtenáře fascinuje, protože to nechápe. Něco, co jako by stálo nad zbytkem smrtelníků. Je však velice důležité zmínit zde jednu věc. I když jsou dnes ve větší popularitě tvrdé magické systémy, neznamená to, že by byly měkkým nějak nadřazené, jak už bylo řečeno, plní prostě v daném světě odlišnou funkci. A navíc žádný systém nikdy není absolutně měkký nebo tvrdý, jen se jednomu či druhému více či méně přibližuje.⁴³ Tolkien se ve svém díle řadí spíše k uživatelům měkkých magických systémů.

Naproti tomu Sapkowski pracuje s modernějším pojetím magie. Lze ho zařadit do kategorie tvrdých systémů, i když ne tak tvrdých jako je třeba Sanderson.

Oproti Tolkienovi je jeho použití magie modernější. Čarodějové tu nejsou tajemné postavy se záhadnými schopnostmi, i když v jistých situacích mohou také tak působit, ale mají vlastní školy, výzkumy, laboratoře, politické organizace.

„To, co bylo v pracovně nejnápadnější, bylo úžasné množství knih – zabíraly v této nevelké komoře nejvíce místa. Tlusté svazky zaplňovaly police na zdech, prohýbali se pod nimi regály, vršily se na skříních a komodách. Musely stát jmění, uvědomoval si zaklínač. Pochopitelně tady nechyběly ani ostatní typické části magického příslušenství – preparovaný krokodýl, vysušená ryba ježovka visící na stropě, zaprášená kostra a řada nádob s lihem, v němž byla naložena všemožná havěť – skolopendry, pavouci, hadi, ropuchy, a také malé kusy těl lidí i jiných tvorů, hlavně vnitřní orgány.

⁴² Mezi anglicky píšícími autory známé jako „hard“ a „soft“.

⁴³ Sanderson 2007 [online].

Byl zde dokonce i homunkulus nebo něco, co jako homunkulus vypadalo, mohlo to být ovšem i vyuzené novorozeně.“⁴⁴

Nevíme sice jaká všechna kouzla daná postava zná, ale dokážeme si udělat představu, jak je asi mocná (mnohem lepší než u Gandalfa), víme, jak mágové čerpají sílu, známe jejich slabiny a omezení.

„Čarodějové,“ dal se Krepp do vysvětlování, „čerpají svou moc z přírodních sil. Přesněji řečeno z takzvaných Čtyř Prvků, čili Elementů, které běžně nazýváme živly – ze vzduchu, vody, ohně a země. Každý z těchto živlů má svůj vlastní rozměr, v čarodějské hantýrce je nazývám dimenze. Je dimenze Vody, dimenze Ohně atakdále. Tyto prostory, nám nedostupné, jsou domovem bytostí zvaných géniové...“⁴⁵

Omezení jsou pro moderní magický systém velmi důležitá. Čím je lepší představa, kterou má čtenář o omezeních, které magie má, tím víc si může autor dovolit magii používat, aniž by si čtenář kladl otázky typu, proč magie neřeší to a ono? Sapkowského mágové si mohou dovolit kouzlit mnohem více než Gandalf, který je sice „mocný čaroděj“, svou magii však z uvedených důvodů používá celkem málo.

To je dáno také tím, že mágové v Sapkowského díle jsou lidé a elfové, kteří mají pouze talent na magii, který je celkem vzácný. A i když žijí déle než ostatní, rodí se a umírají stejně jako běžní lidé a elfové. I když existuje jistá propast mezi čaroději a ostatními, není tak velká jako u Tolkiena. Gandalf a ostatní čarodějové nestudovali žádnou magickou školu, jsou to vyšší bytosti pocházející z jiného světa, operující na jiné úrovni než běžní lidé, elfové nebo hobiti.

5.2 Inspirace pohádkami

Sapkowski se ve svém díle mimo jiné velmi inspiroval klasickými pohádkami. To je vidět zejména v jeho povídkách. Povídka *Zrnko pravdy* je temnější a také realističtější verzí klasické pohádky *Kráska a zvíře*. Najdeme tu prokletého muže Nivellena, proměněného v bestii, je tak potrestán ze své hříchy, i když ty jsou trochu jiné než v klasické pohádce. Tento tvor, který není ani muž ani netvor, žije v kouzelném domě, izolovaném od okolního

⁴⁴ Sapkowski 2000, s. 86.

⁴⁵ Sapkowski 1999, s. 251.

světa, spolu s krásnou dívkou. Najdeme zde také motiv růže, důležitý pro původní pohádku, kdy musí dcera žít se zvířetem, aby vykoupila svého otce, který se provinil utržením růže v zahradě zvířete.

Vedle kašny, na něčem, co kdysi bývalo květinovým záhonem, rostl růžový keř. Ničím se nelišil od jiných keřů růží, které Geralt někdy viděl. Ničím – kromě barvy květů. Barvy indiga s purpurovým odstínem na okrajích některých plátků. Zaklínač se se jedné růže dotkl, sklonil obličej a přičichl. Květy měli typickou vůni růží, jen intenzivnější.⁴⁶

Na scénu nastupuje zaklínač. Ukáže se, že skutečným monstrem není zvíře, ale naopak kráska (upírka), která umírá zaklínačským mečem a Nivellen se změní zpět na člověka. Pohádkové „žili šťastně až do smrti“ zde však nenastane.

Povídku *Menší zlo* hodlám rozebrat později, jde o klíčovou povídku, nejen co se týče pohádek, ale jde také o krásnou ukázkou konfliktu. Nicméně pokud se mluví o pohádkách, nelze ji zde nezmínit. Jednou z důležitých postav je Renfri, která je temná, realistická, moderní verze Sněhurky. Byla dcera knížete, její macecha Aridea měla kouzelné zrcadlo, které jí řeklo, že Renfri je pro ni nebezpečná. Podobnost se Sněhurkou je zde očividná. Co je zde navíc, je postava Stregobora, čaroděje zastávajícího teorii černého slunce, podle které jisté urozené dívky, narozené během zatmění slunce, představují zlo. Stregobor a Aridea se rozhodnou Renfri zabít, pověří tím lovce, který jí místo toho znásilní, a ona ho zabije jehlou do vlasů. Poté Renfri přežívá, jak se dá, jedna epizoda jejího života jí svede dohromady se skupinou sedmi gnómů, bytostí podobných trpaslíkům, se kterými začne loupit a přepadávat. Později se setkává se Stregoborem, jenž jí začaruje do kouzelného skleněného kvádru, z kterého jí později osvobodí jistý princ. To vše se stane dávno před tím, než se Renfri potká s Geraltem, v současném čase vyprávění dané povídky již podobnost se Sněhurkou nenalzáme. Pohádka zde tedy není hlavním inspiračním zdrojem narativu, tato inspirace však vytváří minulost jedné z postav.

Trochu se obětovat je povídka inspirována *Malou mořskou vílou*. I když láska mezi mořskou vílou a lidským šlechticem je v této povídce vedlejší motiv. Zatímco v pretextu končí příběh tragicky, Sapkowski děj opět přetváří, zde se šlechtic Agloval a Sh'eenaz dočkají šťastného konce. Je tu narážka od Geraltova přítele barda Marigolda, který o jejich dobrodružství skládá balady, že v jeho verzi mořská víla, potom, co se přemění na člověka, přijde o hlas. V tomto můžeme vidět jasný odkaz, originál je zde ironizován. Nicméně stejně

⁴⁶ Tamtéž, 1999, s. 73.

jako u *Menšího zla*, není zde pozměněný pohádkový příběh hlavní linka. Je tu také linka zaklínačova vztahu s mladou bardkou a také průzkum podmořského města.

Pohádkový motiv najdeme také v povídce *Poslední přání*. I když zde se Sapkowski neinspiroval Evropským folklorem, ale orientem, pohádkami *Tisíce a jedné noci*, kam také spadá džin z lahve. Evropská verze této pohádky není džin z lahve, ale duch z křesadla.

Dým zavířil a utvořil ve výšce básnickovy hlavy nepravidelnou kouli. Ta se zformovala do podoby karikované beznosé hlavy s velkýma očima a jakýmsi zobanem namísto úst. Měla oko sáhu v průměru.⁴⁷

Pohádkové motivy najdeme ale i v jiných povídkách, v povídce *Zaklínač* zruší Geralt kletbu tak, že stráví s princeznou noc, od soumraku do úsvitu. V povídce *Otázka ceny* je postava prokletého rytíře Ježka, jenž se mění na člověka pouze mezi půlnocí a svítáním. Obojí jsou prvky, jež by se dali nalézt v klasických pohádkách, zde využité ve fantasy.

Je tedy jasné, že se Sapkowski inspiroval pohádkami (zejména v povídkách). Pohádky jsou však převyprávěny s velkou dávkou ironie, jsou upraveny, aby fungovaly v Sapkovského světě, který lze stěží nazvat pohádkovým. Nejde však pouze o výsměch, spíše o nový pohled, Sapkowski zde přichází s originálním pojetím fantasy. V románové sáze nehrají již pohádky velkou roli.

5.3 Kdo je hrdina a kdo monstrum?

Hlavním hrdinou Sapkovského příběhů je zaklínač Geralt. Je sice pravda, že v pozdější části románové ságy se pozornost přenáší o něco víc na Ciri, Geralt však zůstává hlavní postavou až do konce, jeho konec je konec ságy, i když příběh Ciri by mohl pokračovat. Co se povídek týče, ty jsou jednoznačně o Geraltovi, jde jen o to, kdo mu, v jaké povídce sekunduje.

Geralt se poprvé objevil v povídce *Zaklínač*, což byla Sapkovského debutová povídka. V této povídce se toho o něm dozvíme velmi málo. Jeho hlavní charakteristika je, že se nejedná o klasického fantasy hrdinu, jenž se bez bázně a hany vrhá do nebezpečí, ale spíše o profesionála. Je to profesionální, dobře vycvičený a velice vzdělaný lovec monster, který pracuje za určitou cenu, nicméně má i svou čest.

⁴⁷ Sapkowski 1999, s. 223.

„Jaká Prašivá doba? Koho by ještě před dvaceti lety napadlo, i kdyby byl ožralý pod obraz, že se ani v dnešní době neobejdeme bez vašich služeb? Zaklínači! Potulní lovci bazilišků! Řemeslný zabíječi draků a vodníků!“⁴⁸

Do hlavy mu příliš nevidíme a téměř se zdá, že nemá emoce. V první povídce se dokonce nejeví ani jako postava bezvýhradně kladná, hned v první scéně zabije několik lidí, i když by nemusel, a později se dozvídáme, že je zabil jen proto, aby udělal první dojem.⁴⁹ V pozdějších povídkách zjišťujeme, že city má, stejně silné jako kterýkoli jiný člověk, i když se mnoho jiných postav domnívá, že je jako golem, stroj na zabíjení. Jeho city jsou však určené jen několika málo nejbližším postavám a nezřídka je pro něj velice obtížné vyjádřit nebo i pochopit, co vlastně cítí. V románové sáze se poté velice vyvíjí a ke konci svého příběhu je to již úplně jiný Geralt, než ten muž, o kterém se říkalo, že přišel od severu.⁵⁰

Zaklínač, lovec monster, je obyčejnými lidmi sám považován částečně za monstrum, podobně jako středověkého krysaře ho lidé rádi vidí přicházet, když ho potřebují, ale raději ho vidí odcházet. Takové postavy nemají někdy daleko k tomu, aby se z nich samých stali antagonisté. Když je lidé, kterým mají pomáhat, vidí jako zlo, může se z nich to zlo stát. Středověká legenda o krysaři vypráví příběh muže, jenž vyčistí město od krys, ale je podveden, tak použije svou moc ke zkáze města. Geralt naštěstí takový osud nečeká, má štěstí, že i když jím většina světa pohrdá, má několik přátel, a získává i něco jako rodinu. Jeho osud je propleten s čarodějkou Yenefer, která, ač by si to někdy přáli oba, se ho nemůže nikdy zbavit, a také s princeznou Cirilou, která se stává v podstatě jeho dcerou. A i když spolu stráví jen krátký čas, zaklínače to změní, a když je poté Ciri pryč, Geralt dělá, co je v jeho silách pro její záchranu, přestává být lovcem monster a stává se hrdinou.

Cirilla Fiona Elen Riannon, narodila se jako princezna, ale se nikdy neujala vlády, byla vycvičena jako zaklínačka, nakonec zabíjela lidi místo monster a byla také čarodějka, která nedokázala seslat i to nejjednodušší kouzlo. Ciri je chodící paradox. Projde obrovským vývojem, ukáže spoustu stránek své osobnosti, milá dívka, nesmělá, statečná mladá žena, ale také nelítostná mstitelka, balancuje na hraně statečné hrdinky a nebezpečného monstra. „Okno za okno? Ne! Obě oči za oko! Zub za zub? Ne! Všechny zuby za zub! Ať Zlo vyje

⁴⁸ Sapkowski 1999, s. 41.

⁴⁹ Tamtéž, s. 51.

⁵⁰ Tamtéž, s. 37.

bolestí a strachem, ať se svíjí na zemi.“⁵¹ Tato slova Ciri pronese, a následně tak také jedná. To není typické jednání klasického hrdiny.

Všechno, co Ciri dělá, však dává svým způsobem smysl. Nelze jí příliš snadno soudit, po tom, čím vším si projde. Ciri je v něčem podobná postavě Renfri z *Menšího zla*. Ciriin příběh je samozřejmě delší a komplikovanější než Renfrin, která se objevuje jen v jedné povídce. Ale jejich životní příběh má spoustu podobností. Obě jsou krásné dívky, které měly uvnitř sebe konflikt, zda jsou dívky nebo monstra. Obě se narodily jako princezny, život obou byl ovlivněn vyšší silou, se kterou nemohly nic dělat, ani jedna o to nestála. Obě se v životě octli na dně, a dokonce obě skončili ve loupežných bandách. Byla Renfri skutečně horší než Ciri, nebo měla jen v životě větší smůlu? Takové otázky Sapkowski v čtenáři vyvolává, otázky, na které čtenář nedostane odpověď. Kdyby se věci událi jinak, kdyby Ciri nikdy nepotkala Geralta, ale nějak stejně skončila u Potkanů, nebo u podobné bandy, mohla by klidně i ona zemřít jeho mečem. Stejně jako měl Geralt štěstí, že získal pouto s Ciri, totéž platí pro ni. Díky jeho vlivu se z ní nestalo monstrum jako z Renfri (jeho a Yenefery) a ani se z ní nestalo to, co z ní chtěla mít Lóže čarodějek, jež ji chtěla zmanipulovat a využít k politickému vlivu. Ciri nakonec zůstane svobodná.

Podobnost životního příběhu Ciri a Renfri, ovšem s velmi rozdílným koncem, ukazuje povahu Sapkovského světa, která není černobílá. Stačilo velmi málo, aby se jedna stala monstrem a skončila tragicky, a druhá obstála a stala se hrdinkou příběhu.

5.4 Zobrazení ras a rasismu v Sapkovského díle

Na rozdíl od Tolkiena pojal Sapkowski fantasy rasy moderním, realistickým způsobem. Tolkienovy rasy mají všechny dané charakteristiky, které více či méně splňují i výjimeční jedinci. Sapkowski postupoval jinak, jeho rasy mají podobné vnější charakteristiky jako Tolkienovy (trpaslíci jsou malí, elfové mají špičaté uši atd.). Ale jeho trpaslíci, elfové, půlčláci a jiní jsou mnohem lidštější.

Z toho také plynou jednotlivé rasové konflikty. Jak již bylo řečeno, Tolkienovy konflikty jsou v zásadě velmi černobílé. U Sapkovského mají větší hloubku. Konfliktům jako takovým se bude věnovat další kapitola, zde je třeba zmínit konflikty čistě rasové.

⁵¹ Sapkowski 2017d, s. 330.

Jeden z nejsilnějších konfliktů v Zaklínači je konflikt mezi lidmi a „nelidmi“, už samotné označení „nečlověk“ je něco, co staví lidi proti elfům, trpaslíkům a ostatním. Lidé jsou dominantní rasa, i když do něj přišli nejpozději, ovládli známý svět. Ostatní rasy se jim buď přizpůsobily nebo jim vzdorují. Spousta lidí nenávidí nelidi a obráceně, téměř stejně jako se nenávidí Tolkienovy hodné rasy se skřety, jestli ne víc. Dochází proto i ke konfliktům, často ozbrojeným. Jsou však i lidé, kteří na těchto konfliktech vydělávají, překupníci, jenž prodávají elfům zbraně a zásoby, nebo králové, kteří je využívají proti svým nepřátelům. To ukazuje jednu věc, Sapkowského rasy jsou všechny daleko lidštější a daleko hlubší než Tolkienovy.

Tolkienovy rasy žijí většinou odděleně, lidé mají svá města, trpaslíci své hory, elfové své lesy a hobiti svůj Kraj. U Sapkowského se také najdou místa, která jsou obývaná primárně nějakou rasou jako Mahakam (trpaslíci), Brokilon (dryády) nebo Dol Blatana (elfové), ale většina elfů a trpaslíků žije v ghettech uvnitř lidských měst.

Sapkowského elfové se dělí do několika skupin. Jedni odešli ve chvíli, kdy do světa přišli lidé, obývají jiné světy. Mnoho těch, kteří zůstali, bylo lidmi zabito. Zbývající žijí buď v městských ghettech, nebo se skrývají v lesích a dávají dohromady teroristická komanda zvaná Scoia'tael, veverky. Ti se snaží proti lidem bojovat, vést marnou válku pro svou hrdost. Odmítají se poklonit, raději volí marný boj, který většinou končí jejich smrtí. Většina jejich obětí jsou lidé, kteří měli smůlu, že na ně elfi zbojníci mohli, spíše než lidé, kteří skutečně elfům škodí.

„On se prostě mstí za všechny křivdy, kterých se na elfech lidé dopustili,“ Zašklebil se zaklínač, „Je mu jedno, na kom se mstí. Nenech se zmást jeho důstojným vzhledem a vybranou mluvou, Marigolde. Ničím se neliší od té černoooké, co nás zkopala. Musí si na někom vybit svoji bezmocnou nenávisť.“⁵²

Později jsou tito elfové podporováni Nilfgardským impériem, které jim slíbí vlastní království. Zneužívá jejich situace a využívá je ve válce proti severním královstvím.

Sapkowského trpaslíci se vzhledem velmi podobají trpaslíkům, jak je popsal Tolkien. Také se občas přidávají k veverkám. Na rozdíl od elfů se ale více přizpůsobují lidem, často žijí ve městech jako řemeslníci nebo se nechávají najímat jako žoldáci.

⁵² Sapkowski 1999, s. 205.

„To ne, Yarpene, jen tě přátelsky varuji. Takové, co sedí rozkročmo na plotě, každou nohou v jednom táboře, ty nenávidí obě strany. V nejlepším případě jim pouze nikdo nevěří.“⁵³

V Tolkienově světě má každý své místo, lidé patří do měst, hobiti do kraje, elfové do lesa, trpaslíci do dolů a skřeti do skřetích hor a do Mordoru. Každá rasa je spojená s místem a každý tedy ví, kam patří. Každý elf, hobit i trpaslík ví, kam by měl jít, kde ho přijmou. Jak už bylo řečeno, Sapkowského rasy nejsou takto oddělené, každý chce mít své místo, někdo se snaží zabrat prostor jiným, někdo si brání svůj. Někdo ho prostě nemá, a někdo ani neuznává právo jiných ras na vlastní prostor. A proto, že není prostor jasně vymezen, vznikají šedé zóny, ve kterých dochází ke konfliktům, například ghetta ve městech, ale patří sem i všichni nelidé ve službách lidí. Na jednu stranu mají svůj prostor relativně jistý, na druhou stranu jsou na tom nejhůř, pro vlastní jsou zrádci a pro lidi podřadní.

Hobiti se u Sapkowského nehrají zdaleka takovou roli jako u Tolkiena, jejich fyzická podoba je, stejně jako v případě trpaslíků, téměř totožná. I u nich však nalezneme Sapkowského všudypřítomnou ironii, a to hlavně v jedné scéně, kdy skupina, na první pohled mírumilovných hobitů, brutálním způsobem zmasakruje několik banditů.⁵⁴

Opět vidíme, jakým způsobem si Sapkowski bere inspiraci, tentokrát přímo od Tolkiena⁵⁵, bere jeho mírumilovné malé lidičky, kteří mají zbraně jen v muzeu, a zasazuje je do brutální krvavé scény, jenž však v jeho světě dává perfektní smysl.

Tolkienovo pojetí ras lze chápat jako analogii k jeho době. Oddělení jednotlivých ras do vlastních království, je obrazem Evropy 20. století rozdělené do národních států. Také se zde podepsala jeho profese učitele a také role otce písíciho příběhy pro své děti, dělící svět jasně na dobro a zlo. Sapkowski vytváří obraz modernější doby, multikulturní společnosti. I když se jeho příběhy odehrávají ve fantastickém světě, jsou plné problémů moderní doby, rasismu, diskriminace, menšin, terorismu, korupce. Ukazuje všechny strany lidsky, nikdo není pouze dobrý nebo zlý. To je nejen tím, že žil o půl století později než Tolkien, ale také jeho profesní minulostí a ekonomickým vzděláním.

⁵³ Sapkowski 2016, s.105.

⁵⁴ Sapkowski 2017c, s. 206–207.

⁵⁵ Oba uvádí, že hobiti jsou velmi rychlí a umí přesně házet.

5.5 Sapkowského konflikt (Morální dilema)

Povídka *Menší zlo* je pravděpodobně klíčová a spojuje v sobě několik elementů, jenž ukazují základní principy Sapkowského pojetí. Vidíme zde Geralta, jako zaklánače profesionála, jenž zabíjí monstra pro peníze. Ne jako klasický hrdina z mýtů a pohádek, jenž bojuje pro slávu, pro krásnou dámu, nebo z pocitu morální povinnosti. Geralt je profesionální zabiják a lov monster je jeho živobytí, nic víc, nic míň. Bohužel i když se mu povedlo monstrum zabít, nemůže sehnat nikoho, kdo by mu zaplatil, to ho zavede k mistru Irionovi, který se ukáže být čarodějem Stregoborem.

Stregobor je čaroděj, jenž na první pohled může svým vzhledem připomínat klasického čaroděje, jednak svým vzhledem, dlouhým pláštěm, špičatým kloboukem, plnovousem a dřevěnou holí, potom také třeba tím, že žije ve věži, nebo že používá křišťálovou kouli. Nicméně ještě, než se setkáme přímo s ním, vidíme, že ve své věži vytvořil iluzi rozkvetlé zahrady, ovocných stromů a také nahých dívek. Něco, co by Tolkienův Gandalf nikdy nemohl udělat, ale něco, co by osamělý čaroděj, žijící ve věži, pravděpodobně udělal.

Geralt vede debatu jak se Stregoborem, tak později s Renfri. Oba mu poví svou část příběhu, jenž se v detailech liší, a čtenář se nikdy nedozví celou pravdu. Oba po Geraltovi chtějí totéž, aby zabil toho druhého, protože je zlý, oba tvrdí, že jsou to menší zlo.

„Nevěříš, říkáš. No a máš pravdu – zčásti. Existuje Zlo a Větší Zlo a za nimi stojí ve stínu Velmi Velké Zlo. Velmi Velké Zlo, Geralte, je takové, jaké si nedokážeš ani představit, i kdyby sis myslel, že tě už nic nedokáže zaskočit. Jenže, Geralte, jednoho dne se může stát, že tě Velmi Velké Zlo chytí pod krkem a řekne: ‚Zvol si přítele, buď já, anebo tamto – o něco menší.‘“⁵⁶

Geralt nechce volit menší zlo, raději zůstane neutrální. Snaží se přesvědčit Renfri, aby odjela, nechal Stregobora na pokoji, zapoměla na pomstu, a žila v klidu.

Chvíli to vypadá, že ji přesvědčil, pak ale zjistí, co je její plán. Pomocí najatých hrdlořezů chce vzít celé město Blaviken jako rukojmí a postupně vraždit lidi, dokud Stregobor nevyleze. Geralt se snaží masakru zabránit, ale jediný způsob, jak to může udělat, je zlikvidovat hrdlořezy, takže nakonec k masakru přece jen dojde. Když se objeví Renfri, ukáže se, že zaklánač zabil šest lidí úplně zbytečně, Stregobor by totiž nevylezl, i kdyby zabili všechny lidi v Blavikenu i okolních městech. Kdyby nedělal nic a zachoval si

⁵⁶ Sapkowski 1999, s. 121.

neutralitu jako to dělá obvykle, nic by se nestalo. Renfri musí učinit volbu a rozhodne se zemřít zaklínačským mečem, a Geralt je od toho dne znám jako řezník z Blavikenu, protože jedině, co viděli obyčejní lidé, byl zaklínač, který zabil sedm lidí. Nikdo netušil, že se je snažil chránit, a on jim to nehodlal vysvětlovat. Geralt Stregoborovi nedovolí Renfri pitvat, i když je už mrtvá, chce ji před ním i tak uchránit, stejně jako lidi chtěl chránit před ní. Stregobor na něj volá, že nikdy nebude vědět, zda se rozhodl správně.

Ví to vůbec někdo, zda se Geralt rozhodl správně? Kdyby nic nedělal, nikdo by ten den nezemřel, ale to nemohl vědět. Renfri i její hrdlořezové byli pravděpodobně zlí, všichni měli na svědomí mnoho lidských životů. Ale byla to skutečně vina Renfri, že byla taková? Skutečně byla její macecha v ohrožení, nebo jen chtěla, aby její děti zdědily titul? Renfri pak přišla o všechno a musela zabít, aby přežila. Bylo proroctví, které říkalo, že je zrůda v těle dívky, pravdivé, nebo z ní monstrum udělali lidé, kteří slepě věřili tomu proroctví? Takové otázky Sapkowski ve čtenářích vyvolává.

Zde Sapkowski ukazuje, co je pro něj jako pro autora největší přednost, zpochybní klasické typy dobra a zla, často s velkou dávkou humoru a ironie. Nevytváří postavy ani dobré ani zlé, ale každá postava má své cíle a svůj postoj k životu. Když se tyto cíle nebo postoje střetnou, dochází ke konfliktu. V konfliktu vyhraje ten, kdo má lepší možnosti, schopnosti nebo štěstí. Nikdo zde není vyloženě dobrý, každý má nějakou stinnou stránku, a také nikdo není předurčen ke zlu, pokud se tak chová, je to vždy jeho volba. A vždy je na čtenáři, jak bude kterou postavu vnímat.

Jsou zde také postavy, které pravděpodobně nelze vnímat jinak než jako antagonisty, například Leo Bonhart nebo čaroděj Vilgefortz.

„Já vznešený pane Skellene,“ přimhouřil oči Bonhart, „si nenechávám platit za zabíjení, nýbrž za službu, kterou zabíjením pro zákazníka vykonám.“ [...] „Jíst je třeba. Jeden vydělává na živobytí tím, co umí, druhý dělá to, co musí. Mně se v životě poštěstilo jako málokomu, leda některým děvkám. Jsem placen za práci, kterou mám ze srdce rád.“⁵⁷

„Uřezal jim hlavy,“ řekla Ciri. „Dřevařkou pilou. Giselherovi, Kayleighovi, Assemu, Reefovi, Jiskře... A Mistle. Řezal jim hlavy... Postupně. Před mýma očima, které mi zabránil zavřít.“⁵⁸

Tito dva slouží jako hlavní antagonisté v románové sáze. Bonhart je sadistický vrah, bez špetky svědomí nebo soucitu, zabíjí lidi pro peníze a zároveň se tím baví. Ač člověk, způsobil

⁵⁷ Sapkowski 2017b, s. 231–232.

⁵⁸ Sapkowski 2017d, s. 69.

daleko horší věci než jakékoli monstrum v Sapkowského díle. Stejně tak černokněžník Vilgeforsz, ten je trochu jiný, na rozdíl od Bonharta, který nijak neskrývá to, jaký je, Vilgeforsz se ze začátku nejeví jako antagonista, je válečný hrdina a vysoce postavený čaroděj. Je tajemný a čtenář ví, že má nějaký plán, jen přesně neví jaký. Postupem času se ukáže, jaký Vilgeforsz je, jeho největší problém je jeho vlastní genialita, Vilgeforsz věří, že nemá sobě rovného, a má v jistém smyslu pravdu. Ukáže se, že v přímém boji nemá sobě rovného, a jeho magické schopnosti ostatní převyšují. Chce vše pro sebe a neštítí se ničeho, ostatními manipuluje jako loutkami a vše dělá jen pro svůj vlastní prospěch. Získává na svou stranu spoustu vedlejších postav, které používá jako své pěšáky, někteří si to uvědomí, ale Vilgeforsz to zařídí tak, že nemají jinou možnost.

5.6 Sapkowského využití citátů

Před začátek každé kapitoly své ságy vložil Sapkowski nějaký citát, úryvek, či jiný fragment textu, většinou jeden, někdy více. Většinou je autorem postava ze Sapkowského světa, ne vždy však v románu vystupuje (autor historického textu či encyklopedie), někdy je autor anonymní. Občas si Sapkowski vypůjčil citáty odjinud. Vždy souvisí s obsahem kapitoly. Zobrazují různé perspektivy na obsah dané kapitoly a ukazují i pohledy těch, kteří se přímo v ději neobjeví.

Sapkowski takto dokáže vytvářet iluzi živoucího světa s bohatou historií, kulturou, vlastní literaturou, často jde o citace z knih, které vlastně neexistují. Občas jde o nějakou lidovou moudrost, pořekadlo, nebo dokonce nápis na stěně. Zároveň jsou tímto způsobem dokresleny jisté postavy, které se v příběhu objevují, jako je třeba bard Marigold, jenž je velmi často citován. Nebo například před druhou kapitolou, kde se objeví postava Regise, je hned několik úryvků na téma upír, čímž je naznačeno, kdo Regis je.⁵⁹

Pátá kapitola *Věže vlaštovky*, má před sebou tři citáty. První je z *Bible* (Genesis 9,6), druhý z Tolkienova *Společenstva prstenu*, třetí napsal Vysogota z Corvia, postava, jenž v románu vystupuje.⁶⁰ Pro téma práce je nejdůležitější citace Tolkiena:

⁵⁹ Sapkowski 2017b, s. 87.

⁶⁰ Sapkowski 2017d, s. 145.

„Spousta těch, kdo žijí, zaslouží smrt. A někdo umírá a zasluhuje život. Můžeš mu ho dát? Potom nevynášeš příliš horlivě rozsudky smrti. Protože ani ti nejmoudřejší nedohlédnou do všech konců.“

John Ronald Reul Tolkien⁶¹

V této kapitole se Geralt setkává s Fulkem, prefektem z Riedburne, vedou zde debatu o tom, zda lze pořádek a řád udržet pomocí teroru, zda má člověk právo prolévat krev, aby ochránil slušné lidi. Geralt se zde staví proti teroru, a protože je hlavní postavou, je to jeden z momentů, kde lze říct, že se proti účelovému využití násilí staví skrze svou postavu sám Sapkowski.

Důležitý pro tuto práci je fakt, že zde Sapkowski přímo cituje Tolkiena. Bere moudrou myšlenku, kterou řekl Gandalf Frodovi, aby mu dal lekci.⁶² Člověk by neměl nikoho jednoduše odsoudit k smrti. Sapkowski tuto myšlenku rozvinul na celou společnost, co kdyby někdo odsoudil k smrti velké množství lidí, aby tím ochránil zbytek, co bude výsledek? Teror a strach.

Sapkowski se v určitých ohledech vůči Tolkienovi vymezuje, ale jedná se spíše o vedlejší fantasy prvky. Pokud jde o komplexní dílo, Sapkowski na Tolkiena navazuje a posouvá jeho dílo dál.

Kromě Tolkiena se objeví citace takových autorů jako Johann Wolfgang Goethe, François Villon, Markýz de Sade a další.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Tolkien 2006c, s. 79.

6 Závěr

Žánr fantasy má spoustu podob a variant, tato práce srovnala dvě z nich: klasickou podobu epické fantasy J. R. R. Tolkiena a modernější pojetí Andrzeje Sapkowského.

Fantasy má kořeny ve starých mýtech, ať už severských, starořeckých či jiných, v mýtech je svět tvořen a vše je v něm dáno, je jasné, kdo je dobrý, kdo je zlý a většina postav je jednovrstevná, charakterizována pouze jednou vlastností. Tolkien představuje jakýsi mezikrok mezi starými mýty a moderní fantastikou, v jeho světě je vliv mýtů pořád velmi silný, nicméně je zde kombinován s moderními postupy. Tolkienův svět je z velké části černobílý, proti starým mýtům a eposům je však mnohem složitější a postavy nejsou již tak jednoznačné, příkladem může být třeba postava hobita, který se stane velkým hrdinou, ačkoli je to proti předpokladu jeho rasy.

Andrzej Sapkowski je však už o dost dál, nicméně je vhodné oddělit Sapkowského jako moderního, či postmoderního autora a Sapkowského jako autora fantasy. Co je pro něj jako pro autora typické, je jeho mistrovská ironie, dokáže ironizovat klasické motivy způsobem, který dává dokonale smysl. Půjčuje si pohádku o *Krásce a zvířeti* a z krásky udělá monstrum, půjčuje si draka a udělá z něj rytíře, klasický obraz hrdinného rytíře bojujícího s drakem končí rytířem s přeraženými zády, půjčuje si Tolkienovy hobity, kteří jsou mrštní, a nechá je mrštně zmasakrovat bandity. Veškerá tato ironická převrácení původních motivů však dávají perfektní smysl, jsou velmi realistická. A tím se dostáváme k Sapkowskému jako k autorovi moderní fantasy, jeho ironie není pro moderní fantasy tolik typická, realističnost ale ano.

Moderní fantastika je na rozdíl od klasické více realistická, ne v tom smyslu, že by měla méně magie nebo jiných fantastických elementů, ale tím, že se je moderní autoři snaží zpracovat mnohem realističtější způsobem. Čarodějové již nejsou tajemné bytosti, jejichž magie je záhadou, jsou lidštější a jejich magie má jasně definovaná pravidla, někdy až vědecká. Moderní fantasy rasy nebývají černobíle rozděleny na dobré a zlé, ale mocnější a méně mocné, rasismus je zde odsouzeníhodný. Konflikt nevzniká proto, že se srazí síly dobra a zla, ale proto, že jednotlivé postavy jsou osobnostmi, s propracovanou psychologií a pohledy na svět, srazí-li se dva odlišné pohledy, tam se zrodí konflikt.

Neplatí to samozřejmě absolutně, některé klasické prvky se mohou objevit i dnes a zárodek těch moderních lze vidět i u Tolkiena. Avšak na příkladu Sapkowského je žánrový posun evidentní.

7 Bibliografie

Primární literatura

- Béowulf*. Přel. Jan Čermák. Praha: Torst, 2003.
- Sapkowski, Andrzej. *Čas opovržení*. Přel. Stanislav Komárek. Praha: Leonardo, 2017a.
- Sapkowski, Andrzej. *Krev elfů*. Přel. Stanislav Komárek. Praha: Leonardo, 2016.
- Sapkowski, Andrzej. *Křest ohněm*. Přel. Stanislav Komárek. Praha: Leonardo, 2017b.
- Sapkowski, Andrzej. *Meč osudu*. Přel. Stanislav Komárek. Praha: Leonardo, 2000.
- Sapkowski, Andrzej. *Paní jezera*. Přel. Stanislav Komárek. Praha: Leonardo, 2017c.
- Sapkowski, Andrzej. *Poslední přání*. Přel. Stanislav Komárek. Praha: Leonardo, 1999.
- Sapkowski, Andrzej. *Věž vlašťovky*. Přel. Stanislav Komárek. Praha: Leonardo, 2017d.
- Tolkien, J. R. R. Tolkien, Christopher. *Silmarillion*. Přel. Stanislava Pošustová – Menšíková. Praha: Argo, 2008.
- Tolkien, J. R. R. *Dvě věže*. Přel. Stanislava Pošustová – Menšíková. Praha: Argo, 2006a.
- Tolkien, J. R. R. *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*. Přel. František Vrba. Praha: Argo, 2006b.
- Tolkien, J. R. R. *Návrat krále*. Přel. Stanislava Pošustová – Menšíková. Praha: Argo, 2007.
- Tolkien, J. R. R. *Společenstvo prstenu*. Přel. Stanislava Pošustová – Menšíková. Praha: Argo, 2006c.

Sekundární literatura

- Carpenter, Humphrey. *J. R. R. Tolkien, Životopis*. Přel. Stanislava Pošustová – Menšíková. Praha: Mladá fronta, 1993.
- Dědinová, Tereza. *Po divné krajině: charakteristika a vnitřní členění fantastické literatury*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2015.
- Doležel, Lubomír. *Heterocosmica: Fikce a možné světy*. Praha: Karolinum, 2003.
- Doležel, Lubomír. *Identita literárního díla*. Brno: Ústav pro českou literaturu, 2004.
- Eco, Umberto. „Světy vědecko-fantastické literatury“, in. *O zrcadlech a jiné eseje*. Praha: Mladá fronta, 2002. s. 225–234.
- Koutský, Karel. *Draci středověkého světa*. Praha: Mladá fronta, 2005.
- Pringle, David a kol. *Fantasy: Encyklopedie fantastických světů*. Praha: Albatros, 2003.
- Tolkien, J. R. R. *Netvoři a kritikové*. Přel. Jan Čermák. Praha: Argo, 2006d.

Kvalifikační práce

Podlipný, Daniel. *Analýza pohledu na postavy trpaslíků ve vybraných literárních dílech*. Bakalářská práce. Praha: Vysoká škola kreativní komunikace. Katedra literární tvorby, 2020.

Internetové zdroje

Legie. [online]. *Andrzej Sapkowski*. LEGIE – databáze knih Fantasy a Sci-Fi. [cit. 1. 4. 2022]. Dostupné z: <<https://www.legie.info/autor/15-andrzej-sapkowski>>.

Legie. [online]. *J. R. R. Tolkien*. LEGIE – databáze knih Fantasy a Sci-Fi. [cit. 1. 4. 2022]. Dostupné z: <<https://www.legie.info/autor/25-j-r-r-tolkien>>.

Martin, G. R.R. [online]. *George R.R. Martin explains where Tolkien got it wrong*. YouTube. [cit. 20. 4. 2022]. Dostupné z: <<https://www.youtube.com/watch?v=5K3H-FjEhkW>>.

Sanderson, Brandon. *SANDERSON'S FIRST LAW*. [online]. [cit. 1. 4. 2022]. Dostupné z: <<https://www.brandonsanderson.com/sandersons-first-law//>>.